

sztuka 2[12]
ogrodu /
sztuka 2015
krajobrazu
www.sztukakrajobrazu.pl

ISSN 2084-6150

Redakcja: dr hab. Beata J. Gawryszewska

Recenzenci: dr hab. Beata J. Gawryszewska

prof. dr hab. Jan Rylke

Druk: Fabryka Druku,

ul. Zgrupowania AK "Kampinos" 6, 01-943 Warszawa

Warszawa 2015

Rada Naukowa:

prof. Włodzimierz Dreszer

dr hab. Beata J. Gawryszewska

dr Narcyz Piórecki

prof. Jan Rylke (przewodniczący)

prof. Jan St. Wojciechowski

prof. Agata Zachariasz

Spis treści

- Aleksandra Polakowska. **Przestrzeń styku wnętrza obiektu użyteczności publicznej z zewnątrz na przykładzie Teatru Powszechnego im. Zygmunta Hübnera w Warszawie.** Space of contact public facility interior to the exterior for example the Universal Theatre Zygmunt Hübner in Warsaw str. 4
- Magdalena Gajdemska. **Zielona architektura i jej wpływ na kształtowanie przestrzeni miejskiej.** Green architecture and its impact on the urban space str. 10
- Joanna Kalita. **Rewaloryzacja parków miejskich na przykładzie parku miejskiego przy ul. Chylickowskiej w Piasecznie.** Restoration of city parks on the example of the city park at Chylickowska street in Piaseczno str. 15
- Natalia Pająk. **Koncepcja zagospodarowania terenu zespołu kościołów z plebanią w Bliznem w powiązaniu z krajobrazem otaczającym.** Restoration of the place church in Blizne in conjunction with the surrounding landscape str. 24
- Patrycja Dudek. **Animacja współczesnej przestrzeni społecznej na przykładzie Parku Wiecha w Warszawie.** Animation of the contemporary social space on the example of the Wiech`s Park in Warsaw str. 34
- Daria Szarejko. **Koncepcja krajobrazu pamięci.**
The concept of memory landscape. str. 41
- Aleksandra Wolska. **Pierwiastek fantazy w krajobrazie i jego postrzeganie przy projektowaniu krajobrazu.** The element of fantasy in the landscape and perception of fantasy in landscape design str. 48
- Katarzyna Wiśniewska. **Leśnie ślady pamięci na terenie Kampinoskiego Parku Narodowego.** Forest memory traces in Kampinoski National Park, Poland str. 54
- Violetta Tatarowska. **Ogród alimentacyjny.** Alimentary Garden str. 59
- Małgorzata Urban. **Przestrzeń publiczna festiwalu „Otwarte Ogrody” w krajobrazie miasta-ogrodu.** The public space of the festival "Open Gardens" in the landscape of garden cities str. 66

Aleksandra Polakowska

Przestrzeń styku wnętrza obiektu użyteczności publicznej z zewnątrz na przykładzie Teatru Powszechnego im. Zygmunta Hübnera w Warszawie.

Space contact public facility interior to the exterior for example the Universal Theatre Zygmunt Hübner in Warsaw

Streszczenie: Artykuł pokazuje wagę projektowania przestrzeni przy budynku użyteczności publicznej – teatru w nawiązaniu do jego wnętrza oraz połączenia z resztą otoczenia. W pracy zostały zawarte wyniki przeprowadzonych analiz oraz ich wyniki, które doprowadziły do opracowania wytycznych projektowych. Wytyczne te posłużyły do wykonania projektu.

Słowa kluczowe: przestrzeń styku, przestrzeń publiczna, teatr, projekt

Abstract: The article describes the importance of the design space at a public building - the theater in connection with its interior and connect with the rest of the environment. The work has included the analyzes and results that led to the clear design guidelines. These guidelines will be used to complete the project concept.

Key words: contact space, public space, theater, Warsaw

Wstęp

Celem niniejszego artykułu jest poruszenie kwestii styku wnętrza obiektu użyteczności publicznej z zewnątrz. Artykuł ma być punktem wyjścia do rozważań na temat tego, czy powiązanie wnętrza z otoczeniem na zewnątrz jest istotne. Tworząc ogród przydomowy staramy połączyć się go z wnętrzem domu, ale czy jest tak w przypadku budynków użyteczności publicznej?

Projektując ogrody przydomowe staramy się pamiętać o zacieraniu granic pomiędzy przestrzenią wewnątrz i na zewnątrz, tak aby utworzyć jedną, wspólną przestrzeń życiową. Obserwując powstawanie kolejnych obiektów użyteczności publicznej możemy zauważyć, że nie zawsze występuje takie zacieranie granic. Wobec tego rodzi się pytanie czy zabiegi łączenia obu tkanek są potrzebne i zasadne.

Artykuł również porusza kwestię połączenia terenu przylegającego do budynku z okolicą. Zostało stwierdzone, że płynne przechodzenie jednej jednostki przestrzennej w drugą jest niezbędne oraz że ma wpływ na zapewnienie kontynuacji jedności przestrzeni.

Materiały i metody badawcze:

Za teren badań przyjęto Teatr Powszechny im. Zygmunta Hübnera w Warszawie oraz jego otoczenie. Teren opracowania położony jest w dzielnicy Praga Południe przy ulicy Jana Zamoyskiego 20.

Zastosowane metody:

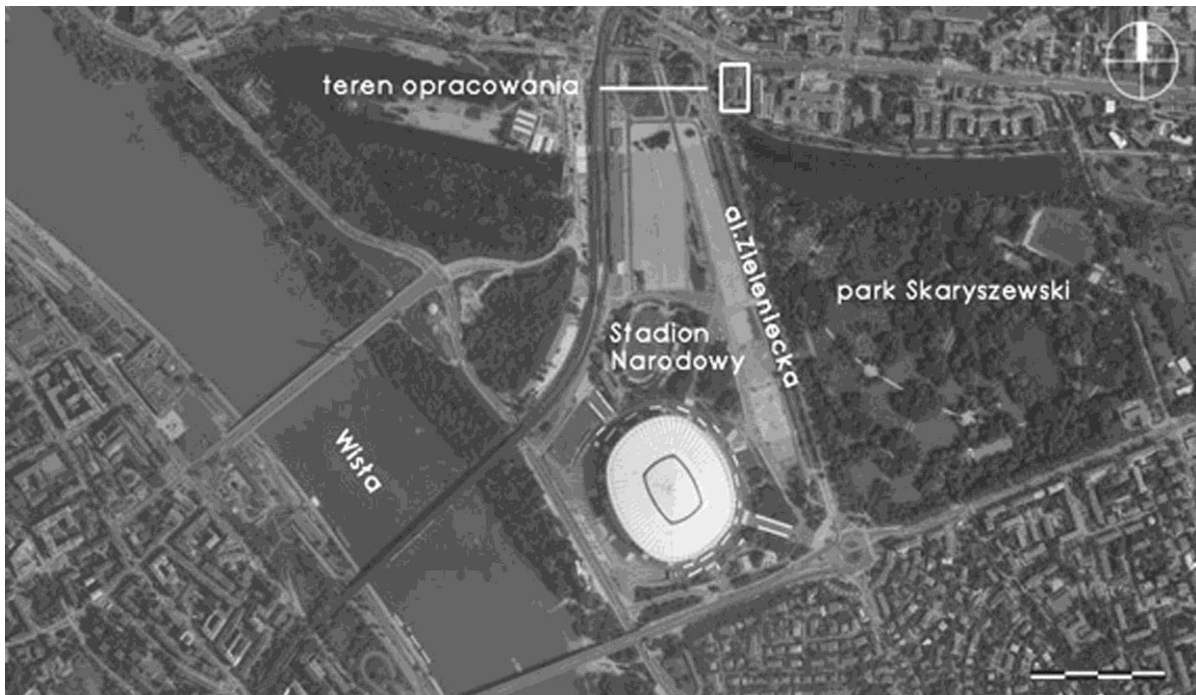
1. Metody społeczne: obserwacja socjologiczna; wywiad socjologiczny; fotografia socjologiczna.
3. Analiza historyczna.
4. Analiza układu funkcjonalno-przestrzennego.

Analizy przeprowadzone powyższymi metodami oraz ich wyniki zostały przedstawione w tabeli nr 1.

Tab. 1 Metody i wyniki

Metoda	Wynik
obserwacja	- obserwacja zachowań odwiedzających teatr pokazała, że miejsce przed teatrem jest przede wszystkim miejscem tranzytowym (również dla osób nie korzystających z teatru), ewentualnie 10-20 minut oczekiwania, rozmowy przed samym wejściem - brak odpowiedniego miejsca do odpoczynku (np. podczas antraktu) - brak miejsca reprezentacyjnego - nawierzchnia – zastosowana jest kostka betonowa typu Bauma
wywiad socjologiczny	- brak ławek - potrzebna kawiarnia na powietrzu - uciążliwy ruch uliczny
fotografia socjologiczna	minusy: wykonane fotografie ukazały słabe punkty zagospodarowania terenu przy teatrze: - zieleń (tylko żywopłot, kilka niskich nasadzeń); - niezbyt atrakcyjne powiązania widokowe. plusy: - miejsca dla rowerów; - parking (ale trzeba dokonać zmian); - okazy dużych zdrowych drzew; - interesująca bryła budynku teatru.
analiza historyczna	- powstanie teatru w 1944 r. z inicjatywy Jana Mrozińskiego, funkcjonował jako Teatr Popularny - przed II wojną światową znajdował się w tym samym miejscu Kino -Teatr Popularny - od 1945 r. figuruje pod obecną nazwą Teatr Powszechny - w 1989 r. nadano imię Zygmunta Hübnera - Teatr Powszechny posiada 3 sceny: Scena 300 (największe krajowe i światowe spektakle) Scena 200 (kameralne krajowe i światowe spektakle) Scena 100 (spektakle o małym nakładzie finansowym, sztuki współczesne)
analiza układu funkcjonalno-przestrzennego	- teren sąsiaduje z al. Zieleniecką oraz ul. Jana Zamoyskiego - na tyłach budynku teatru firma Lays i Wedel; - parking z trzech stron teatru; - po drugiej stronie ulicy Jana Zamoyskiego budynki mieszkalne, usługi;

- po drugiej stronie alei Zielenieckiej teren Stadionu Narodowego;
- od południa opracowywany teren styka się z Parkiem Skaryszewskim.

Ryc. 1 Rzut z góry – usytuowanie (źródło: geoportal.pl)

Ryc. 2 Widok na wjazd parkingowy (źródło: googlemaps.pl)

Ryc.3 Główne wejście (źródło: googlemaps.pl)

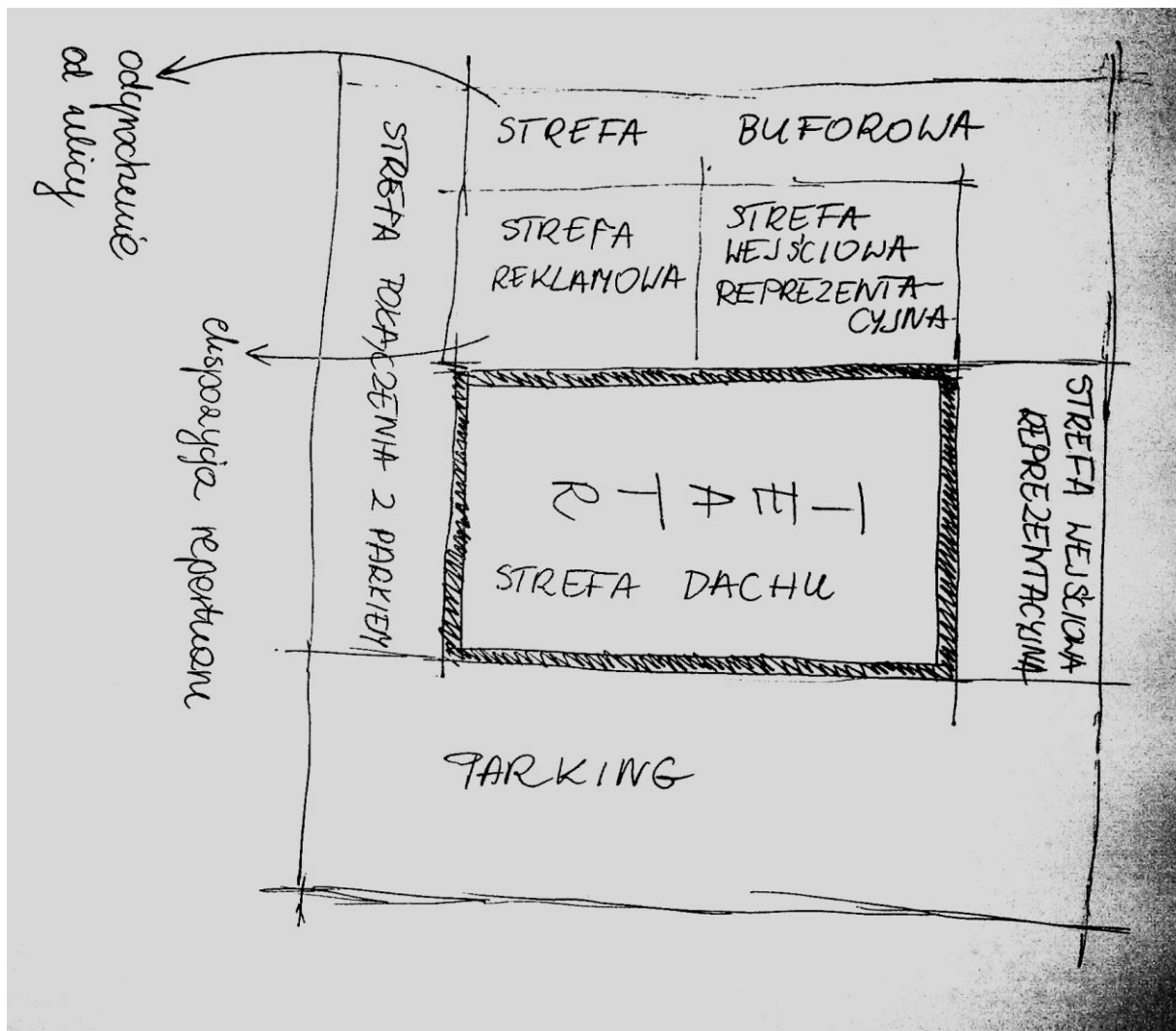

Ryc. 4 Plac przed głównym wejściem (źródło: wikipedia.pl)

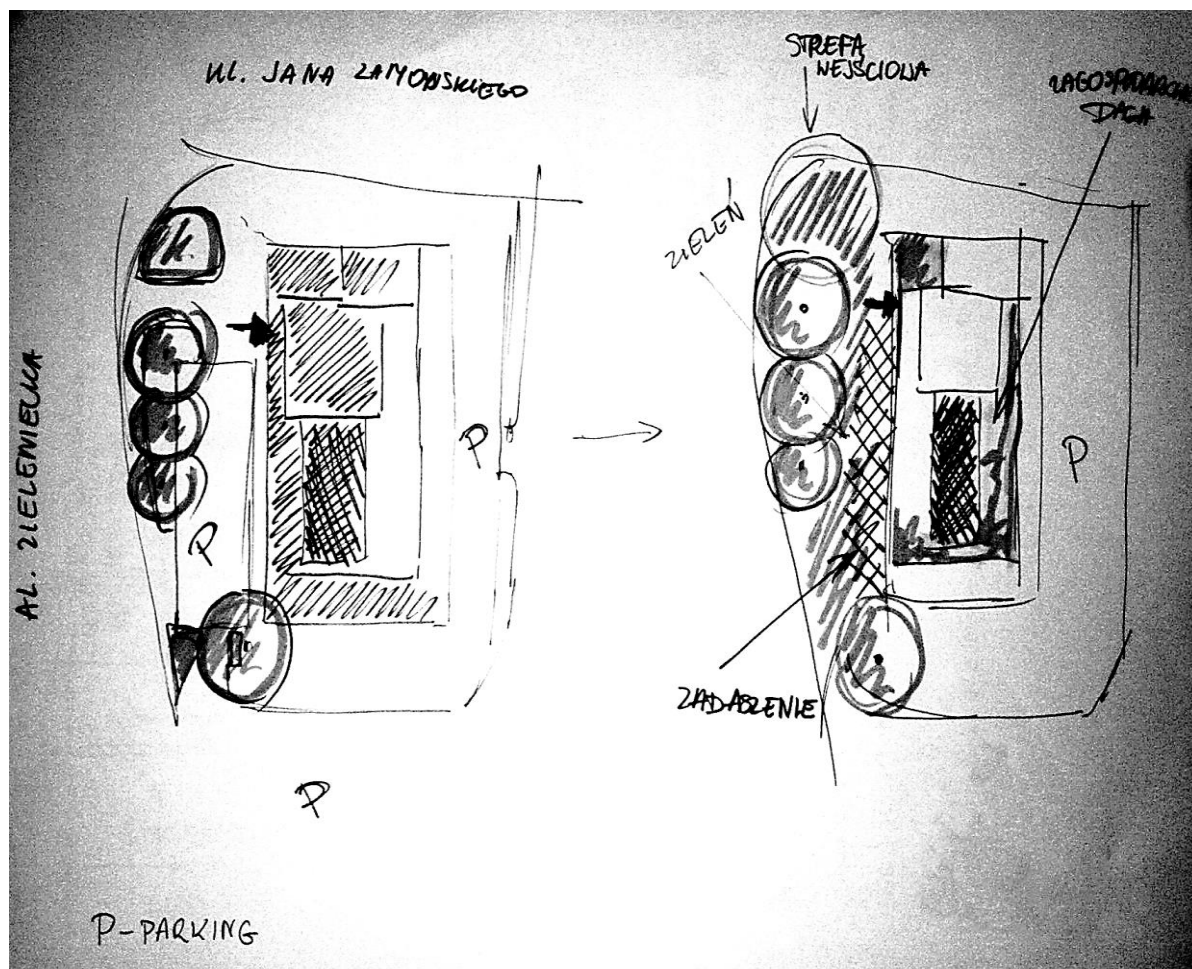
Wytyczne projektowe

Podstawowe wytyczne projektowe zostały sformułowane dzięki wynikom analiz oraz zostały rozszerzone o informacje dodatkowe.

- utworzenie dogodnego podziału funkcjonalnego przestrzeni;
- zniwelowanie twardej granicy pomiędzy budynkiem Teatru a placem przed nim;
- wprowadzenie miejsca z ławkami, gdzie można spokojnie odpocząć;
- odpowiednie połączenie ulicy z terenem zieleni przy Teatrze;
- przebudowa nawierzchni;
- wykorzystanie dachu Teatru;
- częściowe zadaszenie placu przed budynkiem;
- zaprojektowanie ciekawej roślinności;
- połączenie z Parkiem Skaryszewskim;
- ustalenie korzystnych widoków, które warto wyeksponować (np. na park Skaryszewski).

Ryc. 5 Projektowane strefy

Ryc. 6 Schemat najważniejszych projektowanych zmian wokół teatru

Podsumowanie

Z przeprowadzonych badań wynika, że połączenie wnętrza budynku z zewnątrz na przykładzie obiektu użyteczności publicznej – teatru jest niezmiernie ważne. Teren przed teatrem i wewnątrz obiektu powinny stanowić integralną całość, tak by mogły spełniać wymagania wszystkich użytkowników.

Również relacja teren przy teatrze – jego otoczenie, jest istotna. Nie tylko względy komunikacyjne i widokowe są tutaj ważne, ale także strefa płynnego przejścia pomiędzy np. zakończeniem oglądania sztuki, a spacerem po parku, gdzie można spokojnie o występie porozmawiać.

Bibliografia:

1. Gehl J., 2014: Miasta dla ludzi, wyd. RAM, Kraków
2. Krier L., 2011: Architektura wspólnoty , wyd. [Słowo/Obraz Terytoria](#), Gdańsk
3. Królikowski J.T., Rylke J., 2010: Społeczno-kulturowe podstawy gospodarowania przestrzeni, wyd. SGGW, Warszawa
4. Norberg-Schulz Ch., 2000: Bycie, przestrzeń i architektura, wyd. Murator, Warszawa
5. Ostrowski W., 1975: Urbanistyka współczesna, wyd. Arkady, Warszawa
6. Strona internetowa Teatru Powszechnego www.powszechny.com

Magdalena Gajdemska

Zielona architektura i jej wpływ na kształtowanie przestrzeni miejskiej

Green architecture and its impact on the urban space

Streszczenie

Niniejszy artykuł porusza zagadnienie fenomenu pionowego ogrodnictwa. Współczesne niekorzystne zjawiska klimatyczne w miastach (wyspy ciepła, nadmierna wilgotność czy zanieczyszczenia powietrza) wymagają bezzwłocznej interwencji zorientowanej na poprawę warunków termicznych. Jednym z najistotniejszych czynników wspomagających mikroklimat miasta są zaaranżowane obszary zieleni. Artykuł ukazuje sposób na zwiększenie powierzchni biologicznie czynnej oraz kreowania nowego zielonego miasta poprzez zastosowanie roślinności pokrywającej ściany budynków. Wymienione zostały wady oraz zalety idące za tego typu rozwiązaniami. Przytoczone zostały podstawowe funkcje roślinności w mieście ze szczególnym naciskiem na funkcję estetyczną i aspekt psychiczny, które mają ścisły związek na utożsamianiem się mieszkańców z przestrzenią, co więcej są wyznacznikiem ich dobrego samopoczucia, a w rezultacie zdrowia.

Słowa kluczowe

zielone ściany, żywe ściany, ogrody wertykalne, zieleń miejska, tożsamość przestrzeni

Summary

This article is about the thesis, which raises the question of the phenomenon of vertical gardening. Contemporary adverse climatic events in cities (islands of heat, excessive humidity or air pollution) require immediate intervention aimed at improving the thermal. One of the most important factors supporting the microclimate of the city are arranged green areas. The article shows a way of increasing the amount of biologically active and creating new green city through the use of vegetation covering the walls of buildings. Hinted were a few drawbacks and advantages of reaching for such solutions. Cited were the basic functions of vegetation in the city with an emphasis on an aesthetic and psychological aspects that are closely related to the inhabitants of identifying yourself with the space, what is more reliable indicator of their well-being, and as a result of health.

Key words

green walls, 'live walls', vertical garden, green city, identity of space

Wstęp

Na przestrzeni ostatnich lat można zaobserwować dynamiczny rozwój miast. Prowadzi to do stopniowego zagęszczenia ich zabudowy oraz zmniejszania terenów zieleni. Zieleń w dużym stopniu zwiększa walory środowiska, wpływa na wizerunek i kształtuje charakter miasta. Pełniąc przy tym wielorakie funkcje: techniczne, klimatyczne i biologiczne, będąc jednocześnie przestrzenią użytkową dla ludzi w różnorodnych formach (Zarzecka, 2009). Podnoszenie się jakości zabudowy w miastach, stawianych jej wymagań związanych z funkcjonalnością, estetyką i trwałością rozwiązań powoduje, że również zieleń jej towarzysząca musi odpowiadać coraz wyższym wymaganiom. Rośnie intensywność zabudowy i terenów przeznaczonych na zieleń jest coraz mniej, stąd też potrzeba zmiany tradycyjnej formy lokalizowania założeń. Problemem naszej cywilizacji jest zagarnianie połaci natury na potrzeby człowieka. Pojawił się

jednak nowy nurt, który przywraca naturalną zieleni nawet w całkowicie zabetonowane miejsca – to ogrody wertykalne.

W pierwszym dwudziestoleciu XX wieku, bazowym materiałem roślinnym stały się pnącza, będące doskonałym uzupełnieniem kompozycji nie tylko ogrodowych ale i architektonicznych. Podpory pod pnącza, dotychczas jedynie dopełniające formę budynku, zaczęto traktować jak elementy kształtujące budowlę. Projektanci świadomie tworzyli konstrukcje dla roślin podkreślające bryły budynków, wychodzące na zewnątrz w postaci pergoli, podcieni. Stały się one przedłużeniem układu architektonicznego. Wraz z naturalnym, żywym elementem roślinnym, zyskały rolę łącznika integrującego architekturę z otaczającą przyrodą (Borowski 2000).

Celem artykułu jest wskazanie znaczenia projektowania przestrzeni publicznej w kontekście wprowadzania drzew, krzewów czy pnączy na powierzchnie i elementy architektoniczne. Ponadto, biorąc pod uwagę liczne korzyści jakie przynosi zrównoważone projektowanie dla miast i jakości życia jego mieszkańców, ważne jest nakreślenie tematu w celu upowszechniania dobrych praktyk z nim związanych.

Sposoby kreacji przestrzeni

Zabudowa miejska podąża w kierunku pionowym, co pogłębia dystans między człowiekiem, a środowiskiem naturalnym. Trawniki pozostają nisko przy ziemi, małe drzewka nie sięgają w zakres widoku z okien mieszkańców miasta, a już tym bardziej nie stanowią żadnej przesłony od słońca. Obiektywnie należy stwierdzić, że łatwiej przychodzi zaprojektowanie i zagospodarowanie zieleni płaszczyzn poziomych, bez względu na ich wysokość nad terenem. Powstają zielone tarasy i ogrody na garażach, dachach budynków, zarówno intensywne, jak i ekstensywne. Jednak aby uzyskać prawdziwie zielone miasto, roślinność musi wspinać się na mury. Zielone dachy zwracają roślinom tę część przestrzeni, która została wykorzystana pod budynek. Zielone ściany zdecydowanie zwiększają powierzchnię biologicznie czynną. Potencjalnie zielone ściany dają lepszy efekt dla środowiska budynku niż zielony dach, przede wszystkim dlatego, że powierzchnia pionowa jest zazwyczaj dużo większa niż dachu.

Do dyspozycji jest kilka rozwiązań wertykalnej uprawy roślin, które sprawdzają się także w polskich warunkach klimatycznych. Zielone fasady, będąc odzwierciedleniem nowatorskich technologii, umożliwiają zastosowanie nie tylko pnączy, ale także bylin, krzewów, a nawet małych drzew tworzących ogrody na znacznych wysokościach. Nowoczesne roślinne ściany oferują liczne korzyści, wynikające na przykład z pozyskania dodatkowej żywej izolacji termicznej, która w sposób naturalny wpisuje się w architekturę krajobrazu. Zieleń wprowadzona na elewacje poprawia w znacznym stopniu wizualne i estetyczne aspekty miejskiej zabudowy. Narodziła się nowa dziedzina uprawy roślin – malarstwo ogrodowe, które można podziwiać między innymi w pracach Patricka Blanca. Tworzone przez niego pionowe ogrody nadają miejscu nowego znaczenia, charakteru – wprowadzają nowe życie. Sprawiają, iż potencjalny odbiorca zatrzyma się choć na chwilę, by zastanowić się, jak to jest możliwe. Nie można pominąć także zastosowań terapeutycznych oraz tworzenia nowego siedliska dla miejskiej fauny, która wpływa pozytywnie na fizjonomię miasta. Rośliny pomagają również w redukcji zanieczyszczeń powietrza oraz wody, a także tłumią hałas oraz wyłapują kurz.

Ryc. 1 Schemat powstawania minimalistycznej zielonej ściany (M. Gajdemska).

Zazielenienie fasady można uzyskać w dwojaki sposób. Pierwszy, tradycyjny, to wykorzystanie gatunków pnących, które są zasadzane do gruntu, w pobliżu obiektu. Mogą to być rośliny samoczepne, jak winobluszcz, lub wymagające konstrukcji wsporczej. Pewną odmianą tego rozwiązania jest stosowanie roślinności balkonowej w specjalnych pojemnikach mocowanych na całej elewacji i uzupełnionych zsynchronizowanym systemem nawadniającym. Druga metoda, coraz częściej stosowana, to utworzenie pełnopłaszczyznowej ściany zieleni montowanej w systemach modułowych, jako tzw. żywe ściany (Ryc. 1). Systemy te opierają się na uprawie roślin na substracie. Substratem może być ziemia ogrodnicza lub tworzywa sztuczne, filc z pilśni, pianka poliuretanowa, wełna mineralna, włóknina - są to rozwiązania hydroponiczne. Substrat zamocowany jest na płytach wsporczych wykonanych z PCV, polipropylenu lub polietylenu. Konstrukcje kasetonów modułowych, w zależności od zastosowanego rozwiązania i rodzaju ściany osłonowej, wykonywane są ze stali hartowanej lub aluminium. Całą strukturę uzupełnia system nawadniający i rozprzewadzący składniki odżywcze (F. Kaltenbach, 2008). Każde z zastosowanych sposobów zazielenienia ma zalety i pewne wady. Po przeanalizowaniu właściwości tradycyjnych pnących należy podkreślić, że:

- nie wymagają dużej przestrzeni nasadzenia; jedno pnące zajmujące 1m² powierzchni gruntu jest w stanie pokryć 100 m² ściany (M. Czerwieniec, 2001);
- nawet przy intensywnym wzroście nie potrzebują dużo składników pokarmowych;
- mają dużą powierzchnię transpiracji; wyparowywana woda ochładza powietrze i nasycza je wilgocią;
- pobierają wodę z gruntu jak pompa ssąco-tłocząca, przez co osuszają fundamenty;
- ulistnienie pnących działa jak płaszcz przeciwdeszczowy, chroniący tyki przed bezpośrednim zamakaniem przez wody opadowe;
- pnąca są samomyjące i samoczyszczące;
- zmniejszają amplitudy wilgotności i temperatury w warstwie przyściennej, co poprawia mikroklimat w pobliżu budynku; rośliny nie nagrzewają się przy intensywnym nasłonecznieniu w taki sposób, jak zwykłe elementy budynku, nie przyjmują wyższej temperatury niż otaczające je powietrze, temperatura latem spada w godzinach wieczornych równocześnie z temperaturą powietrza, zapewniając ochłodzenie budynku;
- zwiększają powierzchnię asymilacyjną na obszarze miasta i przyczyniają się do korzystnego bilansu tlenowego;
- liście zatrzymują cząsteczki pyłu i szkodliwych substancji, które pozostają na ich powierzchni do momentu spłukania ich przez deszcz;

- filtrują barwę promieni słonecznych, przepuszczając przyjemny odcień ciepłej żółci;
- przyczyniają się do poprawy izolacji akustycznej obiektu; pnącza odbijają dźwięk;
- tworzą korzystne warunki przestrzeni życiowej dla wielu przedstawicieli świata zwierzęcego, szczególnie owadów.

Z niewielu czynników, które można uznać za wadę, istotny jest czas, jaki musi upłynąć zanim roślinność pokryje elewację; często jest to okres kilku lat. Rośliny te również ze względu na fototropizm wymagają przemyślanego nasadzenia. Ponadto pnącza często wymagają konstrukcji wspornych, po których mogą się rozrastać.

Wymienione wady nie dotyczą roślinności w systemach modułarnych, gdzie elewacja jest pokrywana szybko i jednakowo na wszystkich fragmentach. Jednak ten typ zielonej ściany jest związany z innymi trudnościami – wymaga instalacji nawadniającej i sprawnego systemu dostarczania składników odżywczych.

Oba przytoczone rozwiązania ograniczają możliwość remontu ścian, ale jednocześnie okrywająca mury zieleń uniemożliwia powstawanie uszkodzeń technicznych na ścianach. Nie jest prawdą iż rośliny zapuszczają korzenie w murze; pojawiają się wyłącznie przyssawki, przyłgi lub korzonki czepne.

Wytyczne projektowe

Przy projektowaniu zielonych ścian należy brać pod uwagę kilka zasad. W przeciwieństwie do tradycyjnej uprawy w ziemi, rośliny na pionowych rabatach nie są w zimie osłonięte przez śnieg lub ściółkę. Wiele gatunków roślin narażonych jest na czynniki pogodowe, np. wiatr, który może uszkodzić liście. Dlatego powinny być to gatunki, które szybko się regenerują oraz dostosowują do zmiennych warunków atmosferycznych. Ważnym aspektem jest również zapobieganie utracie wody w podłożu w sezonie zimowym. Nawet w tym sezonie mogą wystąpić okresowe temperatury dodatnie, skłaniając rośliny do poszukiwania wody. W przypadku jej braku może nastąpić obumarcie roślin, co jest najczęstszą przyczyną ich wymiany w nowym sezonie wegetacyjnym. Dlatego też w celu uniknięcia tego problemu należy wybrać odpowiedni system wertykalnych ogrodów dostosowanych do lokalnych warunków klimatycznych. Systemy hydroponiczne wykorzystujące jedynie filc jako medium dla rozwoju systemu korzeniowego mogą nie sprawdzić się w warunkach klimatycznych Polski. Tego typu rozwiązania najczęściej spotyka się w miastach, w których najniższe średnie miesięczne temperatury nie spadają poniżej 0°C, a przymrozki są krótkotrwałe. Pozwala to na zapewnienie odpowiedniej wilgotności podłoża i dostępu wody dla roślin. Główną zaletą systemów hydroponicznych jest ich mały ciężar, nie przekraczający 40 kg/m². Dlatego też jest to bardzo dobre rozwiązanie w realizacjach wewnątrz obiektów, gdzie mamy stałą temperaturę i posiadamy mało miejsca do aranżacji zieleni. Tego typu rozwiązania spotykamy na świecie, między innymi w projektach realizowanych przez pioniera zielonych ścian Patricka Blanca.

Innym rozwiązaniem przystosowanym do polskich warunków klimatycznych jest wykorzystanie systemów zielonych ścian opartych na mieszkankach substratu glebowego. Z tego względu tego typu technologie posiadają znacznie większą przestrzeń dla rozwoju systemu korzeniowego roślin, chroniąc je przed nagłymi skokami temperatur. Większość systemów składa się z pojemników wypełnionych substratem, wyposażonych w system kroplowników do nawadniania. Tego typu konstrukcje w odróżnieniu

od upraw hydroponicznych są znacznie cięższe i wynoszą średnio 150–200 kg/m², jednak nie stanowi to problemu technologicznego podczas montażu paneli roślinnych. Zaletą tego typu rozwiązań jest ograniczenie zużycia wody na nawadnianie. Zastosowania i możliwości wykorzystania systemów hydroponicznych oraz z substratem glebowym w polskich warunkach klimatycznych były prowadzone w latach 2008–2012 na Uniwersytecie Przyrodniczym we Wrocławiu. Jedną z obserwacji był powolniejszy wzrost roślin w systemach hydroponicznych, który był spowodowany większymi wahaniami temperatur podłoża, co przełożyło się na mniejszy pobór wody oraz substancji mineralnych przez rośliny. Nasadzenia w panelach z substratem rozwijały się szybciej oraz dłużej pozostawiały liście w sezonie jesiennym. Także współczynnik przeżywalności roślin był zdecydowanie większy. W systemach hydroponicznych wynosił jedynie 6%, natomiast w panelach z substratem wynosił 91%.

Podsumowanie

Ogród wertykalny jest przede wszystkim formą sztuki tworzoną dla szerokiego grona odbiorców. Obserwując mistrzowskie wykorzystanie faktury, koloru oraz gęstości układu roślin można dostrzec podobieństwo do klasycznego obrazu, z tą jednak różnicą iż nie jest to jedynie płaska powierzchnia, a artystyczna forma harmonii i koloru. Sztuka w ten sposób łączy się z naturą, co znajduje praktyczne zastosowanie w tkance miejskiej. Oddziaływanie estetyczne i psychiczne odnosi się do wszystkich typów form zazielenienia. Tymczasem oczywistość tych zjawisk powoduje strącanie ich na margines działań przy kreowaniu nowych przestrzeni. Wyróżnienie ich na zakończenie artykułu ma przypomnieć i podkreślić ich obecność i istotność. A przede wszystkim ma utrwalić i ugruntować przekonanie, że roślinność może nas otaczać z każdej strony, w wielu rozwiązaniach i konfiguracjach oraz że należy wykorzystywać wszystkie możliwe jej atuty. Atrakcyjne, rozsądnie zaplanowane płaszczyzny zielone, poziome i pionowe, wprowadzą środowisko mieszkaniowe w nową, zdrową jakość, staną się jednym z czynników zrównoważonego rozwoju przestrzeni miast XXI wieku.

Bibliografia:

- Borowski J., 2000: Tradycja i współczesne metody stosowania roślin pnących na budynkach.[w:] III Forum Architektury Krajobrazu. Nowe idee i rozwój dziedziny architektury krajobrazu w Polsce. Materiały konferencyjne pod redakcją P. Wolskiego. Wyd. Ośrodek Ochrony Zabytkowego Krajobrazu, Warszawa.
- Baumann R., 1991: Domy w zieleni. Arkady, Warszawa.
- Skolimowski H., 1995: Technika a przeznaczenie człowieka. ETHOS, Warszawa.
- Trzeciak P., 1996: Zwycięstwo i zmierzch awangardy. Architektura lat 1900-1960. Sztuka Świata 9, Arkady, Warszawa.
- Borowski J., 2000: Tradycja i współczesne metody stosowania roślin pnących na budynkach.[w:] III Forum Architektury Krajobrazu. Nowe idee i rozwój dziedziny architektury krajobrazu w Polsce. Materiały konferencyjne pod redakcją P. Wolskiego. Wyd. Ośrodek Ochrony Zabytkowego Krajobrazu, Warszawa.
- Zerbst R., 1992: Antoni Gaudi. Benedikt Taschen Verlag GmbH, Köln.

Joanna Kalita

Rewaloryzacja parków miejskich na przykładzie parku miejskiego przy ul. Chyliczkowskiej w Piaseczno

Restoration of city parks on the example of the city park at Chyliczkowska street in Piaseczno

Streszczenie

Park miejski w mieście Piaseczno dawniej zwany Dworem Chyliczkowskim kiedyś był terenem prywatnym, który często zmieniał właścicieli co przyczyniło się do szeregu zmian funkcjonalno-przestrzennych. Kiedyś było to miejsce niezwykle urokliwe i chętnie odwiedzane przez polską arystokrację. Obecnie mocno zaniedbane, lecz mimo to chętnie odwiedzane przez mieszkańców Piaseczna. Uporządkowanie oraz przywrócenie temu miejscu dawnej świetności wpłynie pozytywnie na przestrzeń miejską, a także podniesie ogólną estetykę miasta.

Słowa kluczowe: rewitalizacja, Piaseczno, folwark chyliczkowski, Chyliczki, Dwór Chyliczkowski

Summary

The city park in Piaseczno formerly addressed as Dwór Chyliczkowski (Chyliczki Manor House) and defined as the private land which used to change the owners pretty often what resulted in the sequence of functional and spacial changes. In the past it was unusually enchanting and eagerly frequented by the Polish aristocracy place. Nowadays it is found much untended but still readily visited by local residents of Piaseczno. Arranging and restoring the past glory of the place should definitely influence positively the whole space around and add to the common aesthetic of the city.

Keywords: restoration, Piaseczno, home farm Chyliczki, Manor Chyliczki

Wstęp

Przedmiotem badań jest park, który znajduje się w samym centrum miasta Piaseczno pod Warszawą między ulicami Chyliczkowską, Zgody i Prusa. Jest to park zaniedbany, lecz mimo to chętnie użytkowany przez okolicznych mieszkańców. Na terenie tego parku znajdują się zabytkowe zabudowania. W jednym z nich mieści się katolickie Gimnazjum oraz Liceum Ogólnokształcące. Drugi budynek, dwór pełniący funkcje mieszkalne nosi potoczną nazwę „Poniatówka” (dawniej przebywał tu książę Józef Poniatowski).

Celem pracy jest przede wszystkim opracowanie projektu rewitalizacji zabytkowego, wyżej wymienionego parku. Ma on za zadanie przywrócenie dawnej świetności temu miejscu przy jednoczesnym uwzględnieniu oczekiwań jego użytkowników. Wzięte pod uwagę zostały również rys historyczny parku wraz z jego znaczeniem w życiu i kulturze lokalnej społeczności, opis stanu zarówno obecnego jak i pierwotnego układu kompozycyjnego parku i jego komunikacji. Zostały prześledzone także zmiany zachodzące w układzie przestrzeni, w oparciu o materiały archiwalne, w celu określenia kierunków przemian.

Materiały i metody

Proces powstawania pracy można podzielić na trzy podstawowe etapy: badania kameralne, które dzielimy na bezpośrednie i pośrednie. Źródłem kameralnych badań

bezpośrednich są: badania kartograficzne, ikonograficzne, kwerenda archiwalna oraz badania historyczne, a także źródła pośrednie, w tym publikacje nieperiodyczne oraz seryjne. Drugi etap stanowią badania terenowe takie jak inwentaryzacja terenu opracowania oraz obserwacja z dokumentacją fotograficzną i opisem. Ostatni etap stanowią metody badań społecznych, do których zaliczają się partycypacja społeczna, obserwacja i wywiad społeczny. Badania źródeł bezpośrednich są niezwykle istotne przy wykonaniu głównych aranżacji terenu opracowania takich jak: układ komunikacyjny, zagospodarowanie terenu. Badania te opierają się w dużej mierze na literaturze historycznej powiązanej z historią miasta Piaseczno, z historią parku jako założenia oraz historią poszczególnych elementów architektonicznych i budynków, które na terenie rewaloryzowanego parku się znajdują. Chodzi tutaj głównie o dzieje Szkoły Gospodarstwa Wiejskiego dla dziewcząt oraz dzieje tak zwanej „Poniatówki”. Badania źródeł pośrednich oparte zostały na literaturze przedmiotu z zakresu rewaloryzacji zabytkowych parków miejskich zarówno w Polsce jak i na świecie, jak również na publikacjach dotyczących projektowania przestrzeni publicznych i krajobrazu miasta. Badania terenowe ukazały stan zachowania zarówno szaty roślinnej z określeniem gatunków jak i architektury, co jest istotne dla stworzenia koncepcji rewaloryzacji całego założenia. W ramach tego etapu przeprowadzono również dokumentację fotograficzną oraz szereg analiz mających na celu wskazanie, jak teren parku miejskiego w Piasecznie kształtował się na przestrzeni wieków. Będzie to analiza komunikacji i sekwencji widokowych. Oceniona zostanie również rola jaką obecnie pełni park w strukturze miasta. Badania społeczne pozwolą na zapoznanie się z profilem użytkowników parku oraz ich pragnieniami i potrzebami związanymi z parkiem i z jego otoczeniem. Wszystkie te badania stanowią wstęp do dalszych etapów pracy projektowej.

Rys historyczny

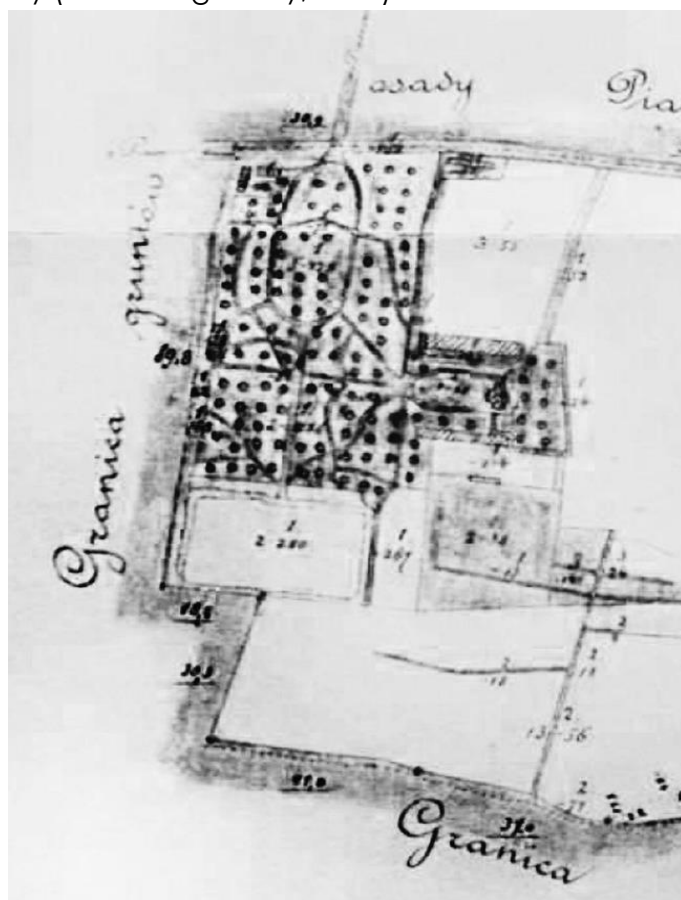
Już od dawnych lat zakładano ogrody miejskie, na początku wykorzystywano w tym celu łąki poza granicami miasta, przecinając je alejami z drzew. Idealne dla takiego ogrodu były tereny, na których istniały stawy i krótkie rzeki. Chyliczki wydają się być doskonałym miejscem, bowiem należy pamiętać, że obecny mikroskopiiny metraż parku nijak ma się do wcześniejszego stanu. Spowodowane jest to faktem, iż wieś ta często zmieniała właścicieli, a każdy z nich jakąś część całości odsprzedawał. Po skutkowało to tym, że pod koniec XIX wieku cała posiadłość stała się, małym, około 67-hektarowym folwarczkiem (J. Dusza, 1991). Obecnie park liczy 6 ha.

Całe założenie nazywane dziś Parkiem miejskim w Piasecznie dawniej znane było jako Chyliczki Dworskie. Przez pewien czas znajdowało się poza granicami tego miasta. W roku 1780 wieś Chyliczki, gdzie powstało, odłączyła się od starostwa piaseczyńskiego, by w 1952 roku znów do niego powrócić.

Najstarsza wzmianka o Chyliczkach pochodzi z 1424 roku. Wtedy to książę Janusz I nadał Mikołajowi, synowi Floriana z Piaseczna młyn w Chyliczkach. W roku 1429 książę Janusz I Starszy ogłosił Piaseczno miastem na prawie chełmińskim. Wcześniej Piaseczno było wsią książęcą, przez którą przebiegała trasa z Czerska do Warszawy. Szesnaście lat wcześniej ten sam książę przeniósł stolicę Mazowsza z Czerska do Warszawy, więc Piaseczno jako osiedle położone mniej więcej w połowie trasy (biorąc

pod uwagę ówczesne granice Warszawy) stanowiło ważny punkt w podróży. W dworze Chyliczkowskim pomieszkiwała już księżna Anna Mazowiecka. Można więc założyć, że otoczenie dworu stanowiły według średniowiecznej i renesansowej tradycji, ogrody. Śmiało więc można twierdzić, że założenie parkowe w Chyliczkach istniało już w średniowieczu. (źródło: www.przeglادpiaseczynski.pl)

W 1471 r. w wyniku podziałów między synami Bolesława IV, książę Konrad III otrzymał m.in. miasto Piaseczno i Chyliczki. Nazwę miejscowości pisano Chylice Małe, dla odróżnienia od Chylic. Chyliczki należały do ziemi warszawskiej, a Chylice do czerskiej. Dwór książęcy znajdował się wówczas w Chylicach. W roku 1497 książę Konrad przekazał swojej żonie Annie Radziwiłłównie m.in. Chyliczki z młynem. Nadała ona mieszczanom przywilej nadający im prawo do odbywania jarmarku na dworze piaseczyńskim w dzień targowy (E. i W. Bagieńscy, 2014).

Ryc.1. Plan fragmentu folwarku Chyliczki z 1875 r. (E. i W. Bagieńscy, 2014)

W starych aktach możemy odnaleźć informację, że w roku 1778 przy mieście Piaseczno znajdował się dawniej folwark starościński, a przy nim pałacyk z oficynami i pięknym ogrodem. Folwark ten przyłączony został do wsi Chyliczki, kiedy przeszedł na własność Zugehora, księcia Kurlandzkiego i ówczesnego rezydenta. Później jednak jego prawa względem folwarku zostały ograniczone przez Franciszka Ryksa, starostę piaseczyńskiego i pełnomocnika księcia Józefa Poniatowskiego. Choć Piaseczno było raczej małym miasteczkiem to jednak zatrzymywali się tutaj królowie i książęta m.in. Stanisław August i Królowa Bona, która również zamieszkiwała w dworze chyliczkowskim.

Po potopie szwedzkim nowy właściciel i minister króla Augusta II, starosta piaseczyński Aleksander Sułkowski przystąpił do odbudowy dworu w Chyliczkach. Niestety sam pałac Sułkowskiego spłonął podczas powstania kościuszkowskiego w 1794 roku. Istniejący dworek chyliczkowski wznosił prawdopodobnie Franciszek Ryx. W roku 1839 jego syn popadł w długi i dobra chyliczkowskie zostały zlicytowane. W zapiskach dokonanych wówczas przez komornika znajduje się najstarszy opis dworku, tak zwanej „Poniatówki”, który przetrwał po dzień dzisiejszy. Nie jest jasne skąd powiązania dworku z Poniatowskim. Księżę Józef Poniatowski, bratanek króla Stanisława Augusta, mógł tam być goszczony przez Franciszka Ryxa. Nazwa „Poniatówka” utrwalaona jest w lokalnej tradycji (E. i W. Bagieńscy, 2004).

Fot.1. Poniatówka – widok od tyłu
(www.warszawawobiektywie.waw.pl/)

Fot.2. Poniatówka – widok od przodu
(www.warszawawobiektywie.waw.pl/)

Wiosną 1890 roku Cecylia Plater-Zyberkówna przejeżdżała przez Piaseczno. Akurat wtedy poszukiwała miejsca dla swojej szkoły dla panien. Zatrzymała się, aby obejrzeć przydrożną kapliczkę. Wtem ujrzała dróżkę prowadzącą do dworu w Chyliczkach. „Podjechawszy bliżej oczu nie mogła nacieszyć widokiem: piękny dwór, dużo zieleni, przepiękny park starych drzew, romantyczna aleja lipowa i mały pałacyk, cisza i spokój (...)” (J. Dusza 1991). Okazało się szczęśliwie, że Chyliczki są do sprzedania i tak właśnie rozpoczyna się historia szkoły Plater-Zyberkówny. Po śmierci hrabianki w 1920 roku powstało Towarzystwo Oświatowe im. Cecylii Plater-Zyberkówny. Po II wojnie światowej władze PRL postanowiły zlikwidować Towarzystwo, a cały majątek przeszedł w posiadanie Skarbu Państwa. W 1952 roku Chyliczki wróciły w granice miasta (www.przeglادpiaseczynski.pl).

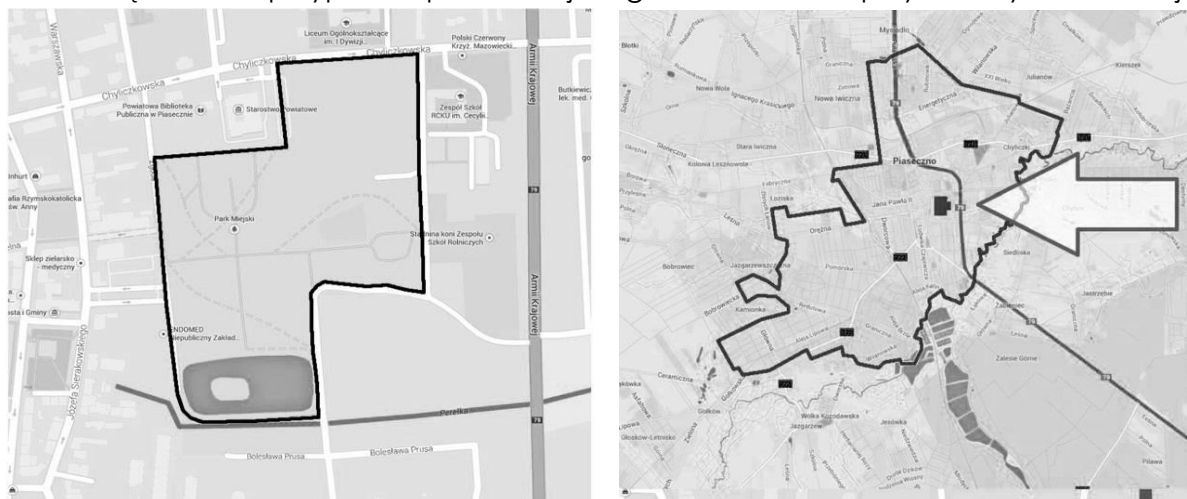
Wyniki analiz

Pozostałe analizy obejmowały przegląd materiałów źródłowych takich jak między innymi literatura i strony internetowe dotyczące wszelkich informacji na temat Piaseczna, i jego okolic. Pozwoliły one na zapoznanie się z historią tego terenu. Natomiast literatura z zakresu historii i teorii parków miejskich dała możliwość określenia roli i znaczenia tych obiektów w przestrzeni miejskiej, a także wskazały główne zasady ich projektowania. Mają one pełnić zarówno rolę miejsc spotkań, gdzie w otoczeniu natury usytuowane są pomniki, monumenty i budynki, jak i miejsc propagowania

sportu i kultury fizycznej na świeżym powietrzu. Park miejski ma także za zadanie propagowanie kultury oraz poszanowania piękna przyrody.

Teren opracowania powinien mieć charakter dużego ogrodu miejskiego dostępnego zarówno dla wszystkich mieszkańców jak i dla osób przyjezdnych. Jest też, a raczej powinien być, swego rodzaju wizytówką miasta, w którym się znajduje.

Niejednokrotnie obiekty tego typu zamiast spełniać swoją funkcję wypoczynkową, budzą niepokój i skłaniają przechodniów do omijania takich miejsc. W wielu przypadkach są zaśmiecone, a elementy ich wyposażenia oraz nawierzchnie są zdewastowane. Często również ich sąsiedztwo nie jest ciekawe. Nie inaczej sytuacja przedstawia się także w przypadku parku miejskiego w Piasecznie przy ul. Chyliczkowskiej.

Ryc.2. Mapa Parku miejskiego w Piasecznie i miasta Piaseczno
(www.google.pl/maps)

Zebrane materiały terenowe oraz ich analiza pozwoliły na wyciągnięcie następujących wniosków:

- główne osie kompozycyjne zostały zachowane w układzie niemal niezmienionym
- budynki znajdujące się na terenie założenia zachowały się do naszych czasów w nienajlepszym stanie.

Fot.3. Wyższa Szkoła Gospodarcza w Chyliczkach 1928r. (E. i W. Bagieńscy, 2014r.)

Fot.4. Wyższa Szkoła Gospodarcza w Chyliczkach – 2014r.(fot. Joanna Kalita, 2014r.)

- nawierzchnię w 80 % stanowi asfalt poprzerastany dość mocno przez darń. Pozostałe 20 % to przedepty.

Fot.5. Przykładowy wygląd nawierzchni (fot. Joanna Kalita, 2014)

- Z pierwotnego założenia parkowego zachował się staw. Jest on dosyć mocno zarosnięty trzcinami, i pałką wodną. Na środku stawu znajduje się wyspa, na której dawniej znajdował się budynek typu altana. Prowadził do niej mostek. Niestety obiekty te nie zachowały się do czasów obecnych. Roślinność to głównie drzewa liściaste w różnym wieku. Posadzone są one w większości wzdłuż głównych osi kompozycyjnych. Są to głównie lipy, klony oraz dęby szypułkowe. Około 60 % drzewostanu jest w średnim stanie zdrowotnym. Około 10 % roślin jest w stanie złym lub bardzo złym. Znajdują się one głównie w okolicy stawu. Na terenie parku można także zauważyć pomniki przyrody (dąb i lipa)

Ryc.3. Widok na staw i na budynek szkoły z roku 1914 (E. i W. Bagieńscy, 2014r.)

Fot.6. Widok na staw i na budynek szkoły z roku 2014 (fot. Joanna Kalita, 2014)

Fot.7. Aleja drzew
(E. i W. Bagieński, 2014)

Fot.8. Aleja drzew
(fot. Joanna Kalita, 2014)

Fot.9. Przykłady uszkodzeń drzew (fot. Joanna Kalita, 2014)

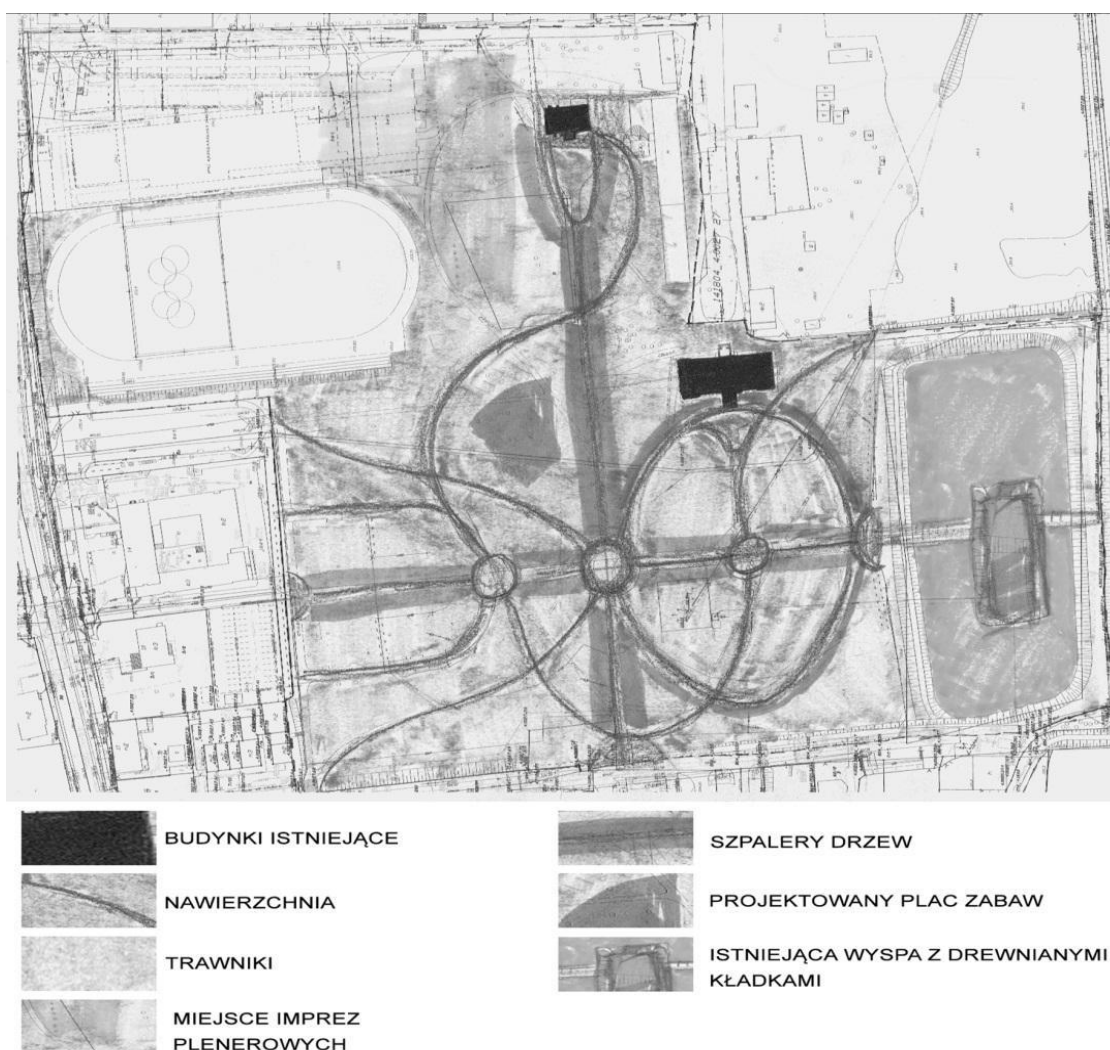
Fot.10. Przykład pomnika przyrody – lipa (fot. Joanna Kalita, 2014)

- elementy małej architektury typu ławki, latarnie, kosze na śmieci są w bardzo złym stanie technicznym, często zdewastowane, pomazane przez wandalów co pokazują poniższe zdjęcia

Fot.9. Przykłady zdewastowanej małej architektury (fot. Joanna Kalita, 2014)

Poglądowy układ funkcjonalno-przestrzenny

Rys.4. Wstępny szkic koncepcji projektowej zagospodarowania parku

Podsumowanie i wnioski

Koncepcja założenia zabytkowego parku miejskiego w dużej mierze opiera się na rodzaju jego obecnych i potencjalnych użytkowników. Ważną rolę w tworzeniu koncepcji spełniała partycypacja społeczna, gdyż to użytkownicy i okoliczni mieszkańcy będą z niego korzystać. Dlatego niezbędne było to, że brali oni czynny udział w kształtowaniu tego miejsca. Dzięki tym działaniom zyskało ono nową tożsamość, zapewniając trafną odpowiedź na potrzeby i oczekiwania lokalnej społeczności. Celem opracowania jest podkreślenie zarówno wartości historycznej jak i ważności tego miejsca dla mieszkańców.

W projekcie brano pod uwagę oczekiwania mieszkańców oraz wartość historyczną tego założenia, dlatego teren opracowania podzielony został na kilka stref funkcjonalno-przestrzennych. Kolejnym ważnym aspektem projektowym było przygotowanie tego terenu w taki sposób, aby mogły odbywać się na nim imprezy masowe.

Będzie to sprzyjało integracji społecznej, a także wyróżni się ono w krajobrazie miasta i będzie mogło być jego wizytówką. Wszystko to przyczyni się do poprawy ogólnej struktury terenów zieleni w mieście.

Bibliografia:

Bagieńscy E. i W., 2004. Szkice z dziejów miasta Piaseczna. Wydawnictwo Oficyna Księgarska Mucha-Ochmanowicz

Bagieńscy E. i W., 2014. Chyliczki Dworskie. Urząd Miasta i Gminy Piaseczno

Dusza J., 1991. Dzieje Szkoły Gospodarstwa Wiejskiego w Chyliczkach

Strony internetowe

<http://www.przeglادpiaseczynski.pl/spoeczystwo-i-biznes/wspomnienia-i-historia/311-park-chyliczkowski> [12.12.2014]

<http://warszawawobiektywie.waw.pl/2011/09/poniatowka-z-chyliczek/> [10.09.2014]

<http://www.przeglادpiaseczynski.pl/historia/cecylia-plater-zyberkowna> [14.11.2014]

<https://www.google.pl/maps/@52.232938,21.0611941,11z> [15.04.2014]

Natalia Pająk

Koncepcja zagospodarowania terenu zespołu kościołów z plebanią w Bliznem w powiązaniu z krajobrazem otaczającym

Restoration of the place church in Blizne in conjunction with the surrounding landscape.

Streszczenie

Niniejsza publikacja dotyczy przekształcenia dwóch sąsiadujących ze sobą placów kościelnych czyli kościoła pw. Wszystkich świętych oraz położonego naprzeciwko kościoła pw. Najświętszej Maryi Panny. W artykule przedstawiono warunki przyrodnicze i kulturowe badanego terenu oraz przedstawiono metody badawcze zastosowane w ogólnej ocenie krajobrazu otaczającego oraz przytoczono przykłady sąsiedztwa zabytkowych świątyń z nowymi kościołami z okolicznych miejscowości.

Summary

This publication it is about transformation two neighboring church square it means Wszystkich Świętych parish and situated near church Najświętszej Maryi Panny. In this article shows natural and cultural conditions test area and shows research methods applied in generally evaluation of landscape around and quote examples neighboring the antique church with new from the surrounding locality.

Wstęp

Blizne to miejscowość położona w środkowo-zachodniej części pogórza Dynowskiego wzdłuż doliny rzeki Stobnicy. Blizne jest oddalone od miasteczka Brzozów o kilka kilometrów i leży przy głównej tracie prowadzącej z Rzeszowa do Sanoka. Miejscowość ta głównie utożsamiana jest ze znajdującymi się tam zabytkami a mianowicie z kościołem pw. Wszystkich Świętych z XV w wraz z towarzyszącą mu zabudową kościelną, w której skład wchodzi: plebania obecnie zwana wikarówką, organistówka, stodoła oraz spichlerzem (Czuba M. , 1996). Zabytki pod wpływem byłego i obecnego proboszcza oraz parafian utrzymane są w bardzo dobrym stanie, a w roku 2003 kościół został wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa Naturalnego i Kulturowego UNESCO. Po przeciwnej stronie drogi położony jest kościół pw. Najświętszej Maryi Panny wraz z placem kościelnym, powstały w latach 90 XX wieku.

Główne założenia

Celem pracy jest opracowanie projektu rewaloryzacji zespołu kościołów z plebanią w Bliznem z poszanowaniem jego wyjątkowych wartości historycznych, co jest bardzo istotnym aspektem ze względu na figurowanie badanego obiektu na liście Światowego Dziedzictwa UNESCO, opracowanie uwzględnia również wpływ czasu na zmianę historycznego założenia w szczególności wprowadzenie nowych elementów krajobrazu takich jak: powstanie szkoły podstawowej i gimnazjum wraz z kompleksem sportowym oraz nowym kościołem powstałym pod koniec lat 90 XX w.

Głównym założeniem projektu jest połączenie w spójną całość dwóch placów kościelnych, które dzieli droga wojewódzka oraz przepaść czasowa co jest bardzo widoczne w krajobrazie.

Metody badawcze

Warunkiem stworzenia harmonijnego, wpisanego w krajobraz, rozwiązania projektowego dla zespołu kościelno-plebańskiego w Bliznem, łączącego jego elementy historyczne i współczesne, jest zachowanie podstawowych wartości tego kompleksu: historycznej, przyrodniczej i użytkowej. Opracowana została analiza widokowa. Celem tej analizy było podkreślenie walorów krajobrazu, wskazanie elementów korzystnych w krajobrazie. Sekwencja widokowa, jaka została poddana tej analizie, obejmuje widok na obejście oraz jego sąsiedztwo. Wynikiem tej analizy ma być zwrócenie uwagi na elementy destrukcyjne które zaburzają harmonie i ład. Kolejną badaną sekcją był widok z zabytkowego kościoła na plebanie i nowy kościół. Analiza ta miała pokazać ten teren jako całość. Widok z kościoła nowego na stary kościół obrazuje średniowieczne założenie na tle miejscowości i pozwala ocenić czy i jak owe założenie wpisuje się w ówczesny krajobraz. Analiza widoku z plebanii na kościoły przedstawia zestawienie dwóch odległych epokowo budowli na tle otoczenia.

Rys. 1 Widok z góry na zespół kościołów z zaznaczeniem miejsc z których zostały wykonane zdjęcia do poszczególnych analiz widokowych (Opracowała Natalia Pająk)

Wykonane zostało również porównanie z innymi obiektami sakralnymi architektury drewnianej z regionu takimi jak kościoły w Golcowej, Domaradzu, Jasienicy Rosielnej, Humniskach oraz obiekt wpisany do UNESCO czyli kościół w Haczowie.

Wyniki

1. Widok na krajobraz z pokazaniem jego walorów

Walorem krajobrazu wokół nowego kościoła jest duża ilość zieleni oraz niska zabudowa mieszkaniowa, która nie przytłacza krajobrazu czynnikami te wpływają na to iż krajobraz jest uporządkowany i przejrzysty. Od strony zachodniej roztacza się widok na dolinę rzeki Stobnicy oraz na staw przykościelny w tym widoku dominują łąki z licznymi zadrzewieniami. Zabudowa mieszkaniowa ulokowana jest po przeciwnym brzegu rzeki otoczona zielenią co podnosi walory estetyczne terenu.

Rys. 2 Widok z parkingu przy starym kościele na nowy kościół (fot. Natalia Pająk)

Rys.3 Widok na dolinę rzeki Stobnicy (fot. Natalia Pająk)

2. Widok na elementy destrukcyjne w krajobrazie

Równowagę w krajobrazie zaburza budynek salki katechetycznej ulokowany na terenie starego kościoła który znajduje się za nową plebanią oraz lamusem. Przy nowym kościele elementem zakłócającym widok jest nieporządek panujący we wschodniej części działki, spowodowany zalegającymi materiałami wykorzystywanymi do budowy kościoła, nierównym terenem, a także usytuowanymi w widocznym miejscu koszami na odpady z cmentarza, który bezpośrednio przylega do terenu nowego kościoła. W tej części usunięto zadrzewienia które kadrowały widok, co spowodowało otwarcie widoku, tworząc nieatrakcyjną, otwartą przestrzeń.

Rys. 4 Widok na salkę katechetyczną (fot. Natalia Pająk)

Rys. 5 Widok na wschodnią część placu kościelnego (fot. Natalia Pająk)

3. Z kościoła starego na nowy kościół i plebanię

Plebania powstała w XX wieku znacznie odbiega swoją formą i wyglądem od średniowiecznego założenia i reszty zabudowy towarzyszącej w tle widoczna jest zieleń otaczająca posesję. Podobnie jak i kościół pw. NMP nowa plebania tworzy kontrast z zabudową mieszkaniową. Nowy kościół również jest otoczony zielenią wysoką która oddziela plac od zabudowy mieszkaniowej. W tle widać również górę św. Michała a także klasztor Sióstr Zawierzenia umiejscowiony jest on w połowie trasy na szczyt góry.

Rys. 6 Widok na plebanię (fot. Natalia Pająk)

Rys. 7 Widok na nowy kościół (fot. Natalia Pająk)

4. Z kościoła nowego na stary kościół

Z terenu cmentarza i nowego kościoła rozlega się widok na średniowieczne założenie. Kościół pw. Wszystkich Świętych wpisuje się w krajobraz i jest elementem dominującym z tego względu, iż jest usytuowany na wzniesieniu, a co za tym idzie widoczny jest nawet z dużej odległości. Punktem odwracającym uwagę od świątyń jest zespół szkół podstawowych i gimnazjum wraz z kompleksem sportowym czyli basenem i boiskiem sportowym „ORLIK”. Obydwa kościoły mają wejścia główne skierowane na stronę zachodnią.

Rys. 8 Widok na stary kościół (fot. Natalia Pająk)

5. Z plebanii na kościoły

Ostatnią analizą był widok z plebani na nowy kościół który jest bardzo dobrze widoczny z tego miejsca wraz z otaczającą przyrodą. Droga kamienna biegnąca od plebani do drogi głównej wyznacza oś która prowadzi wzrok ku świątyni. Natomiast w przypadku zabytkowej świątyni wzrok skierowany jest na boczną bramę, a następnie na drugie wejście do świątyni.

Rys. 9 Widok na kościół pw. NMP (fot. Natalia Pająk)

Rys. 10 Widok na kościół pw. Wszystkich Świętych (fot. Natalia Pająk)

Kolejna analiza przytacza przykłady zestawienia placów kościelnych z podobnymi obiektami z okolicznych miejscowości.

Haczów

Rys.11 Haczów (fot. Natalia Pająk)

W Haczowie znajduje się unikatowy kościół z XIV wieku wpisany na listę światowego dziedzictwa UNESCO w 2003 roku. Obejście zabytku sąsiaduje z posesją XX-wiecznego kościoła. Granicę zaznaczono szpalerem drzew, które kadrują widok zasłaniając częściowo budowlę, co sprawia, że granica obydwóch posesji jest zatarta, a dzięki temu zabiegowi budowle ze sobą nie kontrastują (Drewniana architektura kościelna w Małopolsce XV wieku).

Domaradz

Rys.12 Domaradz (fot. Natalia Pająk)

Domaradz to wieś położona obok Bliznego przy trasie Rzeszów – Brzozów – Sanok. Miejscowość ta leży na Szlaku Architektury Drewnianej ze względu na zabytkowy kościół pw. Św. Mikołaja. Kościół pochodzi z XV wieku. Podobnie jak w Bliznem i Haczowie, tak też w Domaradzu wzniesiono w XX wieku nowy kościół, jednakże w tej miejscowości ten zabytek uległ zniszczeniu pod wpływem czasu. Obecnie jest nieużytkowany, a na jego terenie trwają prace remontowe mające na celu przywrócenie dawnej świetności. Na przykładzie tej miejscowości widać dysharmonię spowodowaną brakiem odpowiedniego zagospodarowania terenu, a zbyt duża ilość elementów rozprasza wzrok i sprawia, iż widok nie jest przejrzysty, brak jest również strefy łączącej te dwa budynki (Brzozów i okolice).

Jasienica Rosielna

Rys.13 Jasienica Rosielna (fot. Natalia Pająk)

Kościół w Jasienicy Rosielnej powstał w roku 1770. Usytuowany jest przy trasie Jasienica Rosielna - Orzechówka. Lokalizacja w bezpośrednim sąsiedztwie drogi i parkingu uniemożliwia rozszerzenie placu kościelnego, co znacznie ogranicza jego powierzchnię. Kościół otaczają liczne wiekowe drzewa, tworząc swoisty klimat tej przestrzeni (W gminie Jasienica Rosielna).

Lutcza

Rys.14 Lutcza (fot. Natalia Pająk)

Zabytek w miejscowości Lutcza usytuowany jest na wzgórzu i został wzniesiony w II połowie XV wieku. Zabudowa przykościelna usytuowana jest od południowej strony i oddzielona jest od placu przykościelnego gęstą roślinnością. Zabytek jest odstępiony od północno – zachodniej strony a w konsekwencji widoczny jest ze sporej odległości (Drewniana architektura kościelna w Małopolsce XV wieku).

Golcowa

Rys.15 Golcowa (fot. Natalia Pająk)

Kościół pw. św. Barbary i Narodzenia NMP wyróżnia się w krajobrazie poprzez swoją lokalizację na wzgórzu. Budowlę otacza żeliwne ogrodzenie oraz droga krzyżowa. Kościół należy do najstarszych obiektów późnogotyckiej architektury drewnianej na Podkarpaciu, znajduje się on na Podkarpackim Szlaku Architektury Drewnianej (Brzozów i okolice).

Wytyczne do projektu

W wyniku przeprowadzonych analiz, wizji lokalnej oraz przytoczenia przykładów rozwiązań dotyczących obiektów na Szlaku Architektury Drewnianej określone zostały wytyczne, które podniosą atrakcyjność terenu zarówno dla turystów jak i mieszkańców miejscowości Blizne.

Wytyczne :

- Wydobycie walorów przyrodniczych krajobrazu
- Eliminacja elementów destrukcyjnych w krajobrazie
- Podniesienie atrakcyjności terenu dla odwiedzających turystów
- Wprowadzenie rozwiązań architektonicznych podkreślających rangę badanego obszaru
- Zintegrowanie placów kościelnych nadając harmonię i ład
- Wprowadzenie przestrzeni publicznej dla użytkowników
- Wzmocnienie identyfikacji mieszkańców z terenem opracowania
- Pogłębienie wiedzy dotyczącej historii wsi poprzez wprowadzenie tablic informacyjnych.

Wnioski

Głównym założeniem projektu jest zaprojektowanie miejsca spójnego współgrającego z okoliczną przyrodą wpisującego się w krajobraz i kulturę. Projekt przewiduje również stworzenie przestrzeni publicznej, która jest niezbędna w przypadku organizacji lokalnych uroczystości, a także na co dzień.

Bibliografia:

<http://www.domaradz.pl> [Dostęp 15.01.2015]

http://haczow.pl/o_gminie/zabytki/ [Dostęp 15.01.2015]

<http://pl.wikipedia.org/wiki/Golcowa> Dostęp 15.01.2015]

<http://luczna.rzeszow.opoka.org.pl/> http/[Dostęp 15.01.2015]

<http://www.parafijasienica.pl/>[Dostęp 15.01.2015]

Czuba M. 1996 Blizne - Klejnot Pogórza, Historia i zabytki, Blizne 1996r., wyd. I

Adamski F. Brzozów i okolice, Krosno 1996r

Brykowski R. Drewniana architektura kościelna w Małopolsce XV wieku, wyd. 1981

Trygнар K. W gminie Jasienica Rosielna, Krosno 1990r. wyd. I

Patrycja Dudek

Animacja współczesnej przestrzeni społecznej na przykładzie Parku Wiecha w Warszawie

Animation contemporary social space on the example of the Wiech's Park in Warsaw

Streszczenie: Niniejszy artykuł jest przedstawieniem argumentów przemawiających za opracowaniem programu partycypacji społecznej dla przestrzeni Parku Wiecha w Warszawie. Opisanie i omówienie problemu miejsca oraz przedstawienie wytycznych projektowych.

Słowa kluczowe: park miejski, animacja społeczna, partycypacja społeczna, ogród społecznościowy

Summary: This article is the presentation of the arguments for the development of public participation program for park space in Warsaw. Describe and discuss the problem space and to provide design guidelines.

Key words: city park, social animation, social participation, community garden

Wstęp

Istotą architektury krajobrazu jest projektowanie przez pryzmat użytkownika. W mieście głównymi użytkownikami są ludzie, których projektant często zapomina zapytać o zdanie, podchodząc do projektowania w sposób subiektywny. Brak właściwej komunikacji pomiędzy mieszkańcami, a projektantem jest dość dużym problemem we współczesnym kreowaniu publicznej przestrzeni i prowadzi to do nieprzemyślanych i nietrafionych decyzji projektowych.

Niezwykle istotne jest zbadanie potrzeb, zalet i wad danego terenu, co bardzo mogą ułatwić konsultacje społeczne. Pominięcie ich na poszczególnych etapach projektowania generuje problemy związane z protestami mieszkańców, a w skrajnych przypadkach nawet zaniechaniem użytkowania przestrzeni. Aby temu zapobiec należy dołożyć starań, aby teren niczyj przekształcić w sprawnie funkcjonującą przestrzeń społeczną.

Przykładem niewłaściwego postępowania przy projektowaniu przestrzeni publicznej jest Park im. Stefana Wiecheckiego 'Wiecha' znajdujący się w Warszawskiej dzielnicy Targówek. Park powstał w latach 1961-1963, początkowo jako zieleniec wokół Domu Kultury na Targówku. Od roku 1996 rozbudowywany, w latach 2001-2006 został gruntownie zmodernizowany. Miało to na celu zachęcenie mieszkańców do przebywania na jego terenie. Przebudowano oś Teatru Rampa, wprowadzono elementy małej architektury ogrodowej, posadzono dekoracyjne gatunki roślin, pojawiło się boisko oraz wydzielony tor do jazdy na rolkach. Wybudowano nowe pergole, fontanny, zegar słoneczny, ozdobne ławki i latarnie, a także ozdobną nawierzchnię i schody. Jednak pomimo wysiłku jaki włożono w prace modernizacyjne, nie odniosły one właściwego skutku – mieszkańcy w dalszym ciągu są niezadowoleni z wyglądu oraz funkcjonowania parku.

Celem pracy jest opracowanie programu partycypacji mieszkańców Targówka oraz "zbudowanie" dobrze funkcjonującej przestrzeni społecznej. Aby tak się stało należy

zbadać potrzeby mieszkańców, zwrócić ich uwagę na potencjał tego miejsca oraz stworzyć preferowane formy aktywności w jego obrębie.

Materiały i metody

Analizie poddany został teren parku im. Stefana Wiecheckiego "Wiecha" – znajdujący się w Warszawskiej dzielnicy Targówek położony pomiędzy ulicami Kołową, Remiszewską, Ossowskiego i Handlową. Zajmuje powierzchnię 5,9 hektara.

Ryc. 1. Zakres przestrzenny opracowania. Źródło: www.maps.google.pl

Przeprowadziłam analizę przedmiotu opracowania, która określa czym jest przestrzeń społeczna oraz jakie są współczesne techniki animacji. Dokonałam jej dzięki kwerendzie źródeł bezpośrednich (także w zasobach internetowych) i pośrednich (książki i artykuły w czasopiśmie). Kolejną wykonaną przeze mnie analizą jest analiza studiów przypadku, czyli porównanie do innych rozwiązań w kraju i na świecie (na przykładzie Zielonego Jazdowa w Warszawie oraz ogrodu społecznościowego w Berlinie). Zbadałam również potrzeby społeczeństwa poprzez badania socjologiczne: obserwację uczestniczącą oraz rozmowy z użytkownikami parku. Analizy te pozwoliły na określenie wzoru oraz opracowanie programu partycypacji dla omawianego terenu.

Wyniki badań

Partycypacja społeczna to aktywny udział mieszkańców w istotnych dla niej sprawach (J. Kwiatkowski, 2003). Jest to proces, w którym ludzie wspólnie działając, podejmując decyzje, dążą do jednego celu, który ma poprawić ich życie. Najczęściej współpraca ta następuje wraz z lokalnymi władzami, których zadaniem jest inicjacja tego typu przedsięwzięć (Hauser, 1999). Animacja społeczna jest to zaś metoda aktywizacji różnych środowisk, która ma na celu integrację wewnętrzną społeczności.

W dniach 30 października – 15 grudnia 2013 roku na osiedlu Targówek Mieszkaniowy odbył się cykl spotkań z mieszkańcami dotyczących ożywienia Parku Wiecha. Inicjatorem był Urząd Dzielnicy Targówek, natomiast realizację procesu konsultacji powierzone Stowarzyszeniu Katedra Kultury. Celem było zwrócenie uwagi mieszkańców na temat potencjału miejsca, zbadanie preferowanych form aktywności w obrębie parku, przeciwdziałanie patologiom społecznym występującym na jego terenie oraz wypracowanie pomysłów na ożywienie tego miejsca pod względem społecznym i kulturalnym.

W ramach procesu konsultacyjnego odbyły się działania animacyjne, w których społeczność bardzo chętnie brała udział: "Park Wiecha o zmroku", "Ocieplenie Parku Wiecha", "Park Wiecha o poranku" oraz spacerzy poznawcze i rozmowy o sposobach spędzania czasu wolnego.

Podsumowanie obserwacji:

- + Miejsce blisko domu – większość mieszkańców przechodzi przez park codziennie
- + Źródło wody oligoceńskiej, stacja rowerowa Veturilo – generuje regularny ruch w parku
- + Bliskie sąsiedztwo dużego osiedla, szkół, klubu osiedlowego, klubów sportowych oraz Teatru Rampa – potencjalni partnerzy działań organizowanych w tym miejscu
- + Mieszkańcy czują się związani z parkiem – wielu z nich chętnie zaangażuje się w działania na jego terenie
- Brak poczucia bezpieczeństwa – wandalizmy
- Długi czas reakcji na dewastację – nikt nie naprawia wyrządzonych szkód
- Braki w infrastrukturze – monitoring, toalety, miejsca postojowe przy Teatrze Rampa
- Brak kawiarni, punktu wypadowego dla działań – nie ma zaplecza sanitarnego

Podczas konsultacji zgłaszana była potrzeba cykliczności wydarzeń organizowanych w Parku. Ludzie potrzebują czasu, aby przyzwyczaić się do wprowadzanych zmian i przekonać się do tego, że dane miejsce może być atrakcyjne i warto spędzać w nim swój wolny czas.

28 czerwca 2014 roku miało miejsce kolejne wydarzenie w Parku Wiecha – otwarcie siłowni plenerowej. Towarzyszyło mu spotkanie z mieszkańcami Targówka – konsultacje społeczne mające na celu zbadanie preferencji użytkowników dotyczące zagospodarowania i zmian w parku.

Wywiad z użytkownikami udowodnił, że modernizacja Parku Wiecha, która odbyła się kilka lat wcześniej nie przebiegła tak jak powinna – mieszkańcy nie są zadowoleni z jej wyniku. W trakcie rozmów każdy mógł zapisać swoje pomysły na specjalnie przygotowanych tablicach, dotyczyły one nie tylko samego parku, ale też całej dzielnicy Targówka Mieszkaniowego. Najczęściej padające propozycje to:

- ✓ wydarzenia organizowane cyklicznie – pchle targi, targi żywności, zajęcia sportowe, zajęcia plastyczne/teatralne, kino na powietrzu;
- ✓ uporządkowanie i uzupełnienie roślinności parku;
- ✓ naprawa fontann;
- ✓ wprowadzenie monitoringu, patrolowanie alejki.

Mieszkańcom została przedstawiona propozycja ogrodu społecznościowego – wszyscy przyjęli ją bardzo entuzjastycznie, wspólnie zastanawiano się nad wyborem najlepszej lokalizacji, niektórzy mieszkańcy proponowali oddanie swoich własnych działek, jeśli w parku nie znajdzie się odpowiedniego miejsca.

Ryc. 2. Przebieg spotkania z mieszkańcami. Autor: Patrycja Dudek

27 lipca 2014 roku przeprowadziłam obserwacje w przestrzeni parku wokół Zamku Ujazdowskiego w Warszawie, gdzie Centrum Sztuki Współczesnej zorganizowało wydarzenie `Zielony Jazdów`. Przez całe wakacje można było trafić tu między innymi na targowiska książek oraz targi zdrowej żywności, skorzystać z zajęć sportowych na świeżym powietrzu, spędzić czas w kawiarni - pawilonie, obejrzeć pokazy filmowe, występy teatralne na scenie letniej, czy wystawy czasowe. Jest to przykład dobrze funkcjonującej przestrzeni społecznej, której program partycypacyjny jest na tyle bogaty, że przestrzeń parku cieszy się ogromną popularnością wśród mieszkańców Warszawy.

Ryc. 3. Dokumentacja fotograficzna Zielonego Jazdowa (wystawa, kawiarnia, zajęcia sportowe na świeżym powietrzu, targowisko zdrowej żywności). Autor: Patrycja Dudek

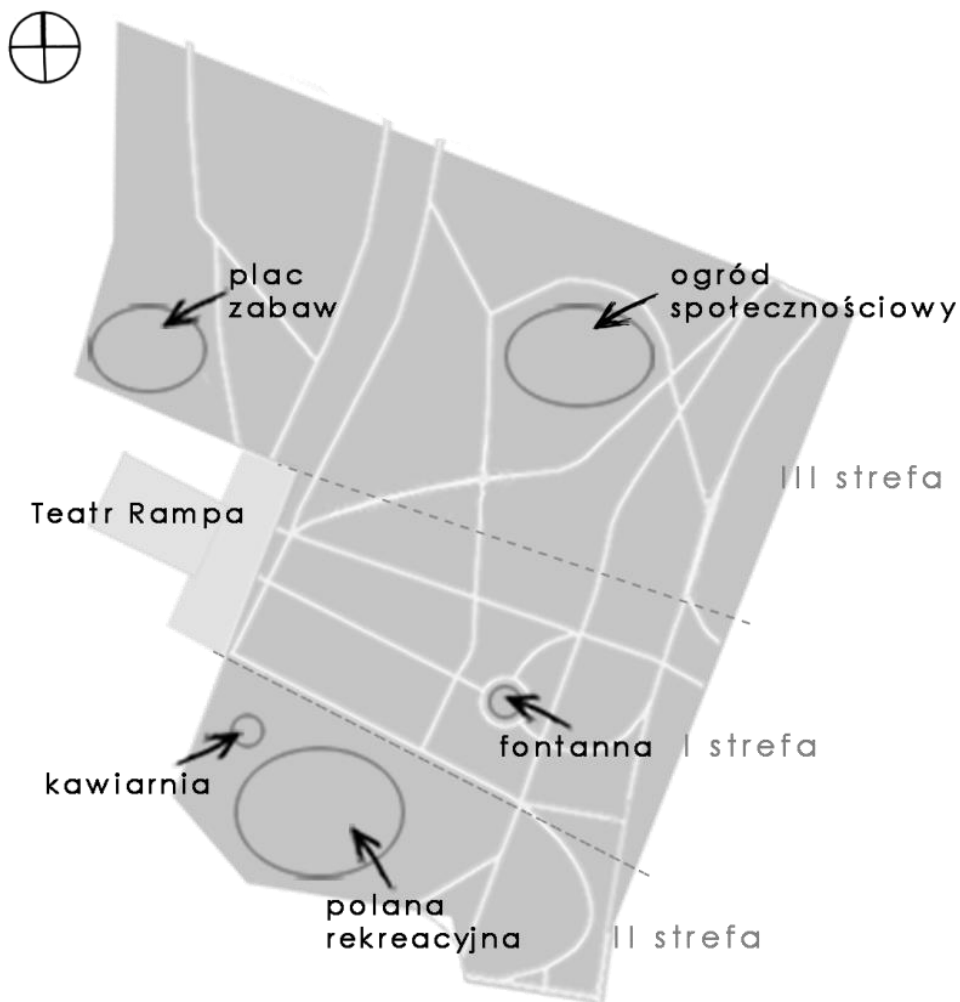
Jednym z godnych podziwu rozwiązań miejskich jest ogród społecznościowy w Berlinie – Prinzessinnengarten. Jest to zielona enklawa założona i pielęgnowana przez mieszkańców miasta w miejscu, gdzie przez długi okres było wysypisko śmieci. Korzyści z takiej inicjatywy są ogromne – uzyskiwanie plonów (ziół, warzyw, owoców), upiększenie otoczenia, poznanie nowych ludzi. Oprócz uprawiania grządek można tam spędzić czas w kawiarni, kupić coś na pchlim targu lub wziąć udział w warsztatach organizowanych przez grupę ochotników.

Ryc. 4. Ogród społecznościowy w Berlinie. Źródło: www.prinzessinnengarten.net

Wytyczne projektowe:

Teren opracowania został podzielony na trzy strefy programowe: przestrzeń przed Teatrem Rampa, zielona polana za źródłem wody oligoceńskiej oraz alejki od ulicy Handlowej. Dla każdej z nich zaplanowane są inne elementy programowe.

Ryc. 5. Schemat programu Parku.

1. Przestrzeń przed teatrem Rampa – teren dla każdego (zwiedzających park, widzów teatru, przechodniów), miejsce dla osób wrażliwych na piękno i architekturę, zabieganych, szukających odpoczynku:

- ✓ Fontanny z iluminacjami świetlnymi
- ✓ Atrakcyjne rośliny ozdobne
- ✓ Ławki interaktywne (tematyczne) przy osi głównej od teatru do fontanny – np. ławka dla zakochanych, ławka Wiecha
- ✓ Rozbudowa parkingu
- ✓ Teatr letni, wieczory wiechowskie

2. Zielona polana za źródłem wody oligoceńskiej:

- ✓ Miejsce na wydarzenia organizowane cyklicznie: pikniki integracyjne, kino letnie, jarmarki świąteczne, imprezy tematyczne np. `Dzień dziecka`, wydarzenia rodzinne, targi śniadaniowe
 - ✓ Catoroczna kawiarnia z dostępną toaletą spełniająca też rolę czytelní
 - ✓ Leżaki
 - ✓ W czasie lata zajęcia sportowe wykorzystujące istniejącą siłownię na powietrzu np. joga, gimnastyka na świeżym powietrzu
3. Alejki od ulicy Handlowej – miejsce dla matek z dzieckiem, osób starszych oraz samotników. Teren powinien być zaciszny, odizolowany, jednak stanowiący część parku:
- ✓ Pergole porośnięte pnączami
 - ✓ Wygodne ławki
 - ✓ Zieleń tworząca wnętrze
 - ✓ Powiększenie placu zabaw z podziałem na kategorie wiekowe
 - ✓ Ogród społecznościowy
- Program parku został przedstawiony schematycznie na poniższym rysunku.

Podsumowanie

Artykuł miał na celu opracowanie programu partycypacji dla przestrzeni Parku Wiecha na Targówku Mieszkaniowym, który będzie spójny i jednoznaczny z ich potrzebami. Ze szczególną troską odniosłam się do pomysłów i uwag mieszkańców, co pozwoliło na wybór odpowiednich rozwiązań dla danego terenu. Zaproponowane przeze mnie zmiany wymagają zaangażowania społeczności oraz charakteryzują się niewielkim nakładem finansowym. Główną inwestycją będzie budowa kawiarni, ingerencja w układ szaty roślinnej oraz nawierzchnię jest niewielka, nie zmienia się również układ kompozycyjny parku. Cel pracy został osiągnięty ze względu na przedstawienie propozycji możliwych do realizacji opartych na pomysłach i potrzebach użytkowników.

Bibliografia:

Gehl J. 2010, Cities for people, Island Press, Washington
 Hauser J. (red), 1999. Komunikacja i partycypacja społeczna, Kraków.
 Kwiatkowski J. 2003. Partycypacja społeczna i rozwój społeczny, Warszawa
 Źródła internetowe:
www.parkwiecha.blogspot.com – strona internetowa Parku Wiecha
www.csw.art.pl – strona internetowa Centrum Sztuki Współczesnej
www.prinzessinnengarten.net – strona internetowa ogrodu społecznościowego w Berlinie

Spis ilustracji:

Ryc 1. Zakres przestrzenny opracowania. Źródło: www.maps.google.pl
 Ryc 2. Przebieg spotkania z mieszkańcami. Autor: Patrycja Dudek
 Ryc 3. Dokumentacja fotograficzna Zielonego Jazdowa (wystawa, kawiarnia, zajęcia sportowe na świeżym powietrzu, targowisko zdrowej żywności). Autor: Patrycja Dudek
 Ryc 4. Ogród społecznościowy w Berlinie. Źródło: www.prinzessinnengarten.net

Daria Szarejko

Koncepcja krajobrazu pamięci.

The concept of memory landscape.

Streszczenie

Czy rewitalizacja krajobrazu jest możliwa w oparciu o pamięć? Niniejszy artykuł ukazuje ścieżkę prowadzącą do zaprojektowania miejsca pamięci. Począwszy od zbadania mikroregionu, przez wnikliwą analizę terenu i rozmowy z ludźmi pamiętającymi życie wsi. Wynikiem są wytyczne projektowe dla koncepcji krajobrazu pamięci nieistniejącej wsi Popówka oraz propozycja działań czasowych mających na celu wzmocnienie tożsamości i przynależności społeczności do omawianego mikroregionu.

Słowa kluczowe: dziedzictwo, krajobraz wiejski, krajobraz pamięci, upamiętnianie, mikroregion, Podlasie

Abstract

Is the revitalization of the landscape possible on the basis of memory? This article shows the path of designing memorial place. Beginning with an examination of the micro-region, by a thorough analysis of the site and interviews with people remembering the life of the village. The result is a design guidelines for the concept of a non-existent memory landscape of the village Popówka as well as the proposal of temporary measures to strengthen community identity and nationality of the micro-region.

Key word:: heritage, rural landscape, the landscape of memory, commemoration, micro-region, Podlasie

Wstęp

Przedmiotem niniejszej publikacji jest krajobraz pamięci, jego koncepcja i budowanie go na podstawie śladów historii w przyrodzie i pamięci ludzi. Praca traktuje o mikroregionie, jego dziedzictwie kulturowym i duchowym. Artykuł ukazuje go na przykładzie pięciu wsi w gminie Gródek (woj. podlaskie). Koncepcja krajobrazu pamięci dotyczy miejsca nieistniejącej wsi Popówka, należącej niegdyś do omawianego w pracy mikroregionu. Wieś spacyfikowano w 1943 roku. Celem artykułu, jest pokazanie ścieżki, jaką powinniśmy podążać przy próbie upamiętniania wydarzeń, ludzi i miejsca.

Tożsamość regionalna i mikroojczyzny

Budowanie wspólnej tożsamości jest niezwykle ważne dla procesu zacieśniania więzi w obrębie małych społeczności. Robimy to na różne sposoby: badając korzenie rodzinne; studiując historię miejsca, w którym mieszkamy; sięgając do ważnych z punktu widzenia narodu wydarzeń historycznych czy świętując w gronie najbliższych (Program Agrolinia 2000, 2001). W ten sposób budujemy małe społeczności – mikroojczyzny, których dzieje zazwyczaj nie są spisywane, a przechowywane jedynie w pamięci ludzi. Podejmując ten temat chcę zachować jedną z wielu historii zapisanych jedynie w pamięci osób jeszcze żyjących.

Szczególnie w przypadku tragedii, które spotykały nasz naród w trakcie II wojny światowej, powinniśmy zastanowić się nad sposobem upamiętniania takich miejsc jak wieś Popówka. Musimy zadać sobie pytanie czy chcemy upamiętnić tragedię, czy

Materialy i metody

Celem pracy jest stworzenie koncepcji krajobrazu pamięci na podstawie historii przekazywanych przez świadków oraz przetrwałych w przyrodzie śladów wsi. Projekt ten jest niezbędny dla podtrzymania treści miejsca.

Praca ma pokazać, na przykładzie osady Popówka, kroki niezbędne do tworzenia krajobrazów pamięci, przechowywania i budzenia wspomnień. Odnajdywania dziedzictwa regionów, powrotu do tradycji regionalnej ze szczególnym podkreśleniem wartości przyrodniczych i krajobrazowych miejsca.

Hand-drawn map of the village of Pivčica, showing streets, buildings, and landmarks. The map is drawn on a grid. Streets include "Sloppy do Pivčice" (top left), "Sloppy do Pivčice" (top right), "Sloppy do Pivčice" (middle right), "Sloppy do Pivčice" (bottom right), and "Sloppy do Pivčice" (bottom left). Buildings are labeled: "Sloppy do Pivčice" (top left), "Sloppy do Pivčice" (top right), "Sloppy do Pivčice" (middle right), "Sloppy do Pivčice" (bottom right), and "Sloppy do Pivčice" (bottom left). Landmarks include "Sloppy do Pivčice" (top left), "Sloppy do Pivčice" (top right), "Sloppy do Pivčice" (middle right), "Sloppy do Pivčice" (bottom right), and "Sloppy do Pivčice" (bottom left).

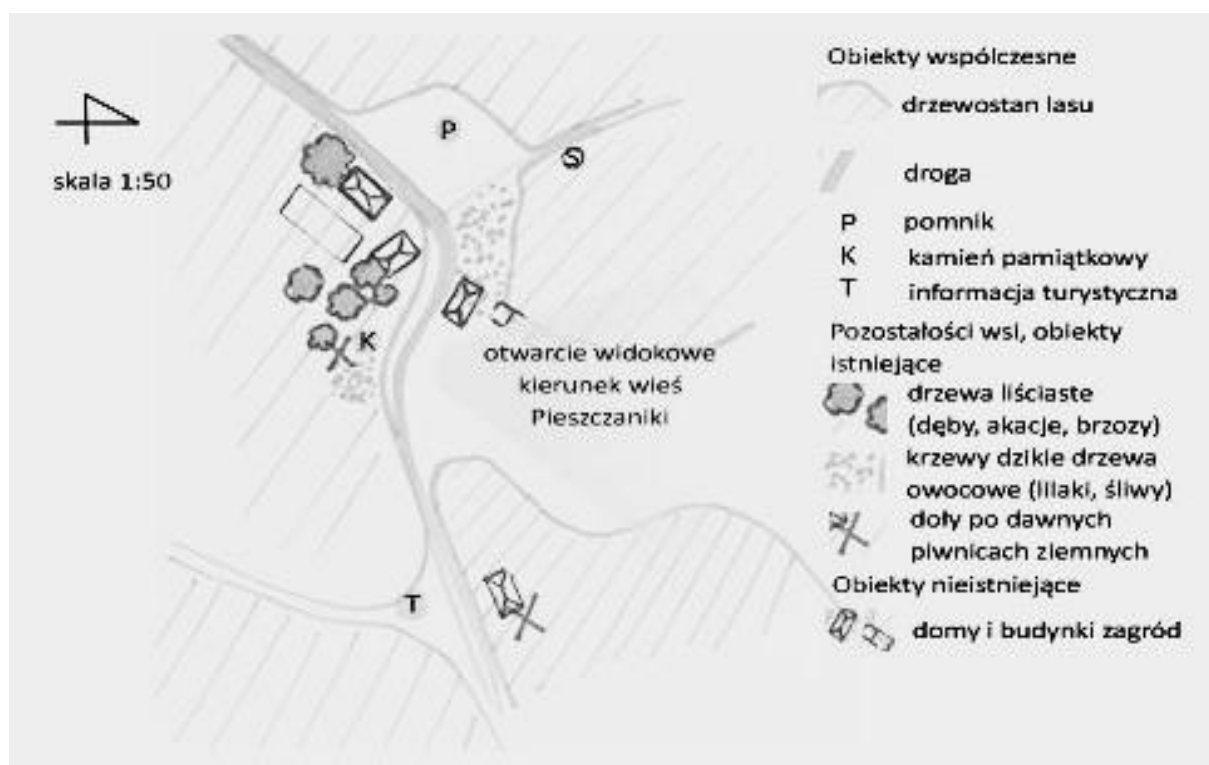
Badania miały na celu wskazanie wytycznych do kształtowania takich obiektów i ich ochrony. Udało się tego dokonać dzięki analizie przestrzennej, kompozycyjnej i po-

krycia terenu, wywiadom, wizji terenowej i obserwacji. Niezbędne było również zbada-
 nanie dziedzictwa duchowego i materialnego mikroregionu. Analizy przeprowadza-
 no w terenie przy pomocy szkiców i oznaczeń na mapie miejsc szczególnych jak sta-
 re drzewa (ryc.1) czy pozostałości po domostwach. Obserwacja i materiał fotogra-
 ficzny z terenu pozwoliły przeanalizować otwarcia widokowe. Najważniejsze były
 wywiady z ludźmi pamiętającymi dawną wieś. Potwierdziły i dopełniły one wiedzę
 zdobytą w terenie. Nieocenioną pomocą był szkic Popówki narysowany przez miesz-
 kańca wsi Królowy Most – Pana Mikołaja Dzieńsiuka (ryc.2)

Omówienie wyników i analiz

Analizy dotyczyły dwóch okresów użytkowania terenu: dzisiejszego i przeszłego. Po
 nałożeniu na siebie schematów zagospodarowania przestrzeni, można było zauwa-
 żyć jak duże zmiany zaszły w nim przez 70 lat. Jak odmiennie ukształtowana jest
 współcześnie roślinność. O ile kontekst przestrzenny niewiele się zmienił, to kompozy-
 cja zmieniła się diametralnie. Tam gdzie były niegdyś otwarte przestrzenie, dziś rośnie
 las, podobnie w miejscach alei i zagród. Inaczej również budują się otwarcia wido-
 kowe.

Pierwszy etap analiz dotyczył tradycji miejsca czyli układu, pokrycia, informacji czę-
 ściowo widocznych w terenie, takich jak pozostałości dawnego drzewostanu, zago-
 spodarowania – widoczne w rzeźbie terenu oraz wywiadom potwierdzającym i uzu-
 pełniającym obraz układu historycznego dawnej wsi. Dzięki nim udało się stworzyć
 rekonstrukcję planistyczną wsi Popówka.

Ryc. 3. Szkic elementów zagospodarowania terenu byłej wsi wraz z obiektami nieistniejącymi

Ryc. 4. Z prawej otwarcie widokowe, z lewej pozostałości dzikich drzewek i krzewów owocowych. (Fot. Daria Szarejko)

Ryc. 5. Pomnik. (Fot. Daria Szarejko)

Ryc. 6. Kamień pamiątkowy. (Fot. Daria Szarejko)

Drugi etap stanowiła analiza kultury materialnej i duchowej mikroregionu. Za dziedzictwo materialne mikroregionu uznałam cerkiew w Królowym Moście, przycerkiewną, carską szkołę oraz tę we wsi Waliły. Dziedzictwo materialne jest wyrazem duchowości regionu, która kształtuje się poprzez kontakt z naturą i religią (a także cyklem życia z nią związanym). W przypadku wsi Popówka niezwykle cennym nośnikiem jest nazwa wsi, która zawiera w sobie historię początków siedliska – ziemia nadana księdzu prawosławnemu.

Niezmiernie ważna była analiza percepcyjna Janusza Skalskiego oraz analiza *genius loci*. Miejsce dawnej wsi pomimo 70 lat nadal wyróżnia się tworząc wnętrze krajobrazowe. W monokulturze sosnowej, która przez prawie wiek zagarnęła teren, zaskakujące są dziko rozsiewające się śliwki i lilaki. Niepokój budzi rząd starych akacji rosnących wśród dominujących sosn. U rozwidlenia dróg stoi olbrzymi dąb. Intrygują dwa nienaturalne zagłębienia w ziemi. W gęszczu stoi zapomniana rozpadająca się studnia. Te pozostałości ludzkiego siedliska zaczynają wsiąkać w ziemię. Zarastać nowym. Dawne otwarcia widokowe prawie całkowicie zniknęły. Zacierają się ślady po dawnej osadzie i nie można jej przywrócić ani odtworzyć, można jedynie zadbać o prawidłowe kształtowanie i ochronę tego krajobrazu byłej wsi. Dlatego niezbędnym było przeprowadzenie tych analiz, z poszanowaniem przeszłości, odnalezieniem ducha tego miejsca współcześnie, tak aby jak najlepiej wykreować to miejsce pod względem krajobrazowym.

Ryc. 7. Lokalizacja wsi wchodzących w skład omawianego mikroregionu wraz z ich dziedzictwem. (Daria Szarejko)

Ryc. 8. Cerkwie w Królowym Moście (wikipedia.org)

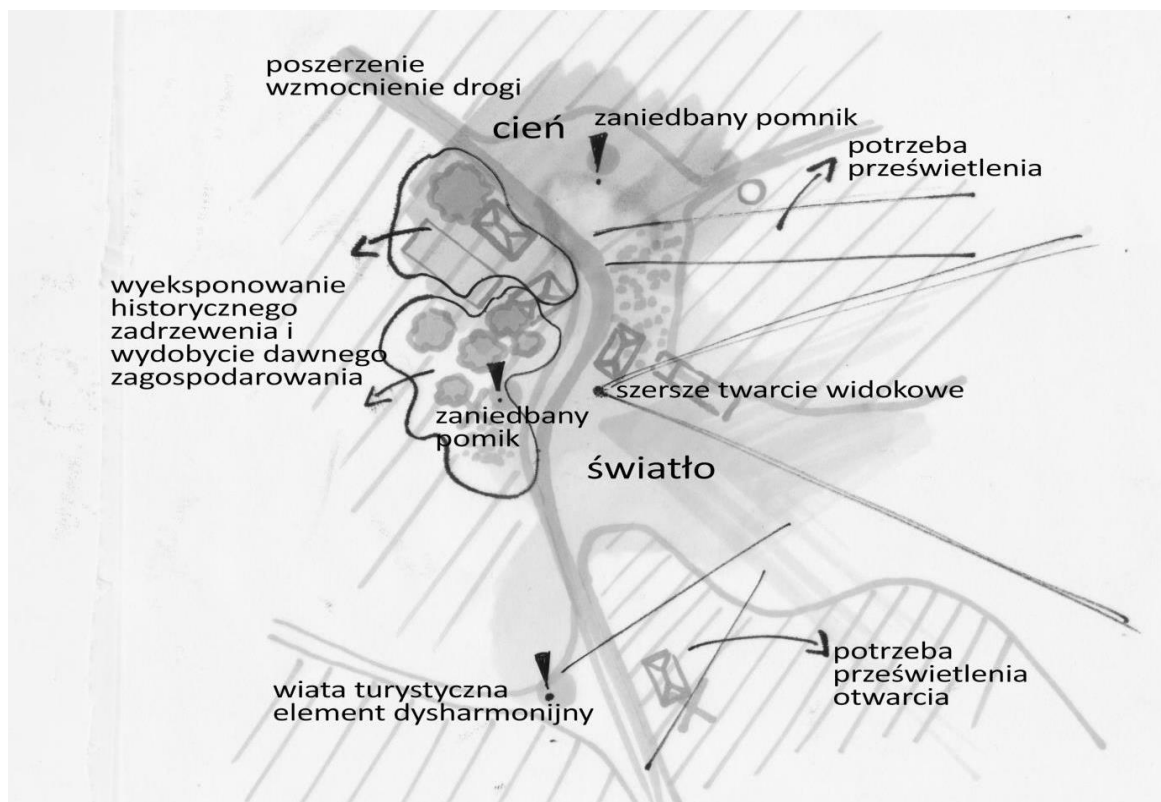

Ryc. 9. Sofipol. Najbliższe sąsiedztwo dawnej wsi Popówka (Fot. Daria Szarejko)

Zakończeniem analiz jest nie tylko rekonstrukcja planistyczna wsi, ale skonkretyzowanie zjawisk i treści przynależących do pewnej grupy - mieszkańców sąsiadujących wsi. Tradycja i nawarstwienia materialne mają swój wyraz w krajobrazie oraz są podstawowym składnikiem tożsamości miejsca jako obszaru i wnętrza krajobrazowego. Dla niniejszej pracy były bazą do ustalenia reguł podtrzymania treści miejsca.

Wytyczne

Aby kultywować treść, którą niesie omawiany teren, należy wyznaczyć miejsca wymagające kreacji. W tym przypadku będą to śladowe pozostałości zagród, tj.: stare akacje i dęby oraz zagłębienie terenu po piwnicach ziemnych. Niegdyś teren otwarty – dziś zalesiony i zacieniony, wymagający doświetlenia oraz odbudowania otwarc i powiązań widokowych z pobliską wsią Pieszczaniki. Na terenie są dwa pomniki wymagające odnowienia, podobnie droga leśna, której stan uniemożliwia dojazd samochodami osobowymi.

Ryc. 10. Wytyczne projektowe (Daria Szarejko)

Koncepcja

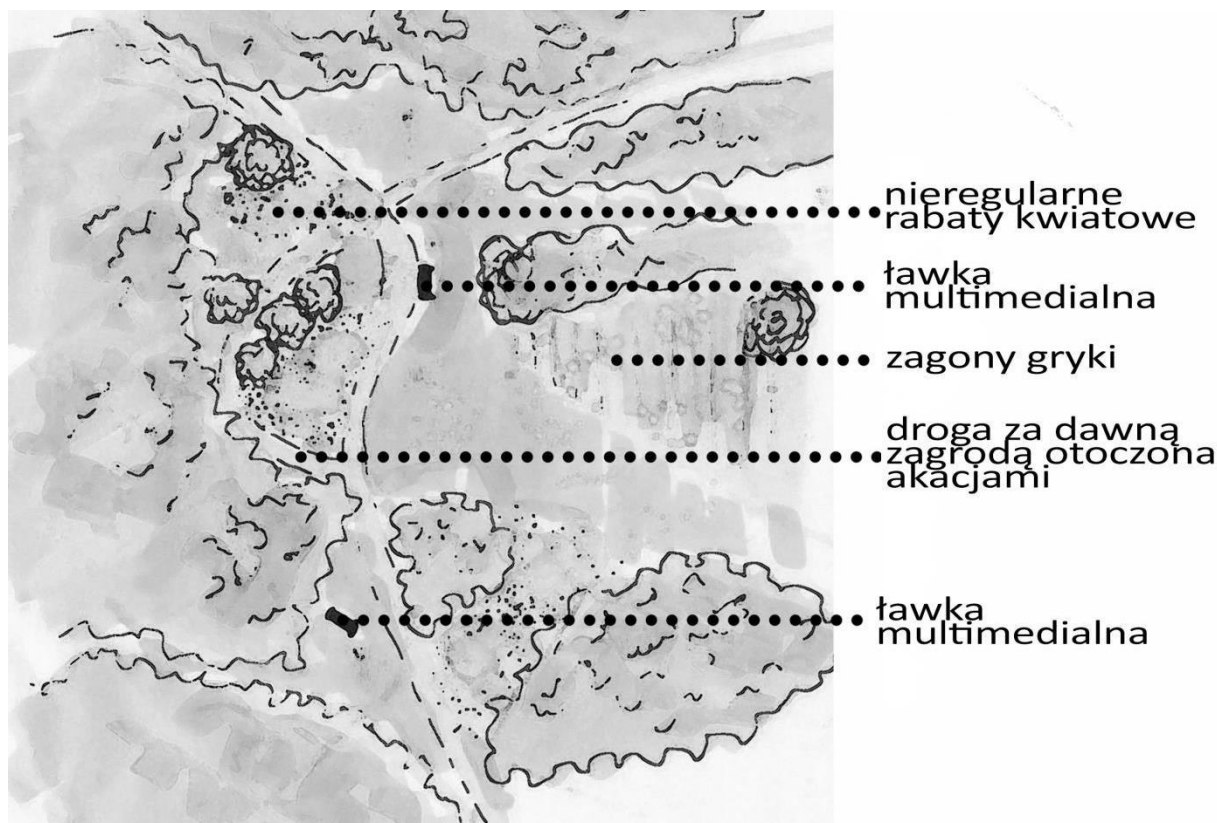
Punktem wyjściowym dla koncepcji była rekonstrukcja planistyczna wsi oraz odnalezienie w terenie elementów dawnego zagospodarowania w postaci drzew. W połączeniu z analizą przestrzenną dały wytyczne do tego jak powinno się kreować to miejsce oraz najbliższe mu otoczenie.

Koncepcja krajobrazu pamięci wsi Popówka zakłada:

- naśladownictwo układów scen krajobrazowych;
- naśladowanie sposobu gospodarowania przez poprzedniego użytkownika;
- zaznaczenie wyjątkowych miejsc o szczególnym znaczeniu lub formie jak: ławki, bramy, kapliczki;
- zaakcentowanie krajobrazu duchowego jak pole uprawne, rozstaje dróg;
- zaakcentowanie swobodnymi nasadzeniami kwiatowymi miejsc po dawnych zagrodach i dołów po piwnicach ziemnych.

Aby dopełnić upamiętnianie, niezbędnym jest przekazanie historii miejsca mieszkańcom. Dlatego koncepcja zakłada działania czasowe, które odbywałyby się na terenie dawnej wsi:

- dożynki;
- spotkania międzypokoleniowe z nauką rękodzieła;
- prace porządkowe i pielęgnacyjne wykonywane przez uczniów pobliskich szkół wiejskich.

Ryc. 11. Wstępna koncepcja krajobrazu pamięci (Daria Szarejko)

Podsumowanie

Miejsce po wsi Popówka ma ogromne znaczenie dla lokalnej społeczności. Świadczy o tym nie tylko odnowiony pomnik zbiorowej mogiły w Królowym Moście, wykaszanie terenu wokół pomników na terenie wsi, ale to, że w 70-tą rocznicę tragicznych wydarzeń 1943 roku powstał z inicjatywy młodzieży i nauczycieli z Gródka, film „Popówka - 70 lat w pamięci” dokumentujący obchody oraz przedstawiający zapisy rozmów z ludźmi pamiętającymi pacyfikację wsi. Bohaterowie reportażu to inicjatorzy odbudowy pomnika na cmentarzu. Przytoczę kilka słów owych osób, oddające wagę i potrzebę ingerencji w miejsce popadające w zapomnienie... „Popówka w naszej gminie jest miejscem pamięci narodowej (...) Musimy pamiętać, jesteśmy im to winni” mówi Ewa Bozik, pasjonatka historii, w pamiątkowym materiale filmowym. Niezwykle poruszające są słowa jednego z najstarszych świadków strasznych wydarzeń, pana Mikołaja Dzienisiuka: **„Najwięcej refleksji przy pomniku jest wtedy, kiedy człowiek wspomina ludzi, konkretnych ludzi, konkretne żony, konkretne matki, konkretnych ojców. Bo wspomnienia te nie tak szybko gasną, jak gasną wspomnienia tylko samego pomnika.”** Nie ma słów które trafniej oddałyby ideę, którą niesie ta praca.

Bibliografia:

Dąbrowska – Budziło K., 2002: Treść krajobrazu kulturowego w jego kształtowaniu i ochronie. Zeszyty naukowe politechniki krakowskiej. Seria architektura nr 46
Fundacja Fundusz Współpracy, Program Agrolina 2000, 2001: Każde miejsce opowiada swoją historię czyli rzecz o dziedzictwie wiejskim. Poznań

Aleksandra Wolska

Pierwiastek fantazy w krajobrazie i jego postrzeganie przy projektowaniu krajobrazu.

The element of fantasy in landscape and perception of fantasy in landscape design.

streszczenie: Obecność sztuki fantazy jest coraz silniejsza w naszej kulturze. Jest ona tworem współczesnym, ale tak naprawdę jest obecna od zarania dziejów w formie podań ludowych, mitów, legend. Jest to dowód na to, że lubimy oddawać się fantazjowaniu. Poniższy artykuł zawiera wskazówki i proces myślowy autorki, w jaki sposób można utworzyć, inspirującą do marzeń. Przestrzeń na granicy rzeczywistości.

słowa kluczowe: przestrzeń fantazy, przestrzeń symboliczna, projektowanie przestrzeni fantazy

abstract: Presence of the fantasy art is more and more stronger in our culture. It's a creation of contemporaneity, but in fact it is present since the dawn of times as a folklore stories, myths, and legends. It is the prove that we like to imagine. The article contains tips and thinking process of the author, how we can create space, which is going to be inspirational for daydreaming. Space on the border of reality.

key words: fantasy space, symbolic space, fantasy landscape design

Little by little, one travels far

J. R. R. Tolkien.

Wstęp

Sztuki fantazy nie da się traktować obojętnie. Pojawia się w wielu formach, jako malarstwo, pisarstwo, rzeźba; również w grach komputerowych. Realizowane są wielkie produkcje filmowe i seriale z tego gatunku. Panuje pewnego rodzaju moda na fantastykę. Przestaje być niszowa, staje się popkulturą. Jest ona wyraźną kontynuacją i nawiązaniem do XIX-wiecznego romantyzmu oraz surrealizmu lat 20tych XX wieku.

Czym jest fantazy? Jak się definiuje ten nurt? Podstawowe pojęcia bliskie gatunkowi można odnaleźć w popularnonaukowych słownikach, np. „Słownik języka polskiego” pojęcie „fantazja” definiuje w ten sposób:

„fantazja – zdolność wyobrażenia sobie czegoś; wyobraźnia, urojenie, zmyślenie.

Ze względu na to, że istnieje wiele rodzajów fantastyki, mamy do czynienia z różnymi przedstawieniami takiegoż krajobrazu. Może nas wzruszać, przerażać, niepokoić, zaciekawić, zachwycić. Zależy to od sposobu kreacji jaki pisarz przyjął.

Dzieła Tolkiena, na przykład, są napisane w pompatycznym stylu, tzw. wysokim. Jest on charakterystyczny dla średniowiecznego romansu rycerskiego. Krajobraz opisywał bardzo szczegółowe, używając opisów budujących nastroj. Dzięki temu filmowa trylogia zachwyca widokami, można było je bardzo detalicznie odtworzyć. Sceny zostały nakręcone w naturalnym krajobrazie Nowej Zelandii.

Poszukiwanie pierwiastka fantazy w krajobrazie jest równie trudne jak poszukiwanie Ducha Miejsca. W dużej mierze zależy od wrażliwości poszukującego, jego percepcji, spostrzegawczości, wyobraźni. Dotykają one sfery niematerialnej, duchowej, wyobrażeniowej; nie da się ich zmierzyć.

Taka wrażliwość, umiejętność jest nieoceniona przy tworzeniu miejsc o baśniowym, odrealnionym charakterze. W jakim celu? Niekoniecznie dla kasowych realizacji filmowych, ale po to, aby zwykły człowiek poczuł magię miejsca do którego trafił.

Tolkien w swoim eseju „O baśniach” powiedział:

„Fantazjowanie jest naturalną czynnością człowieka. Rozumowi nie zagraża, ani nie obraża go bynajmniej, ani nie przytępia apetytu nań, pod żadnym pozorem nie zakłóca też percepcji racjonalizmu naukowego. Przeciwnie, im rozum bardziej przenikliwy i otwarty, tym bogatsze fantazje zdolen wytwarzać. Gdyby ludzie kiedykolwiek popadli w stan, w którym nie chcieliby lub nie mogli postrzegać prawdy w postaci faktów i dowodów, Fantazja zaczęłaby więdnąć i zamierałaby dopóty, dopóki ludzie nie zostaliby uzdrowieni. Jeśli ludzkość kiedykolwiek popadnie w taki stan – a nie wydaje mi się to zupełnie niemożliwe – Fantazja zginie całkiem, zniknie, nie będzie już Fantazją, a Chorobliwą Ułudą.” (przekład A. Sapkowski, 2001).

Celem pracy jest odnalezienie elementów fantasy w krajobrazie i utworzenie uniwersalnych wskazówek, które pomogą projektantowi w utworzeniu takiej wyjątkowej przestrzeni. Zwrócę uwagę projektanta na pewne cechy krajobrazu, uwrażliwię go, jego zmysły, na pewne elementy. Pomogą w wydobywaniu tych cech, podkreśleniu ich lub odrealnieniu.

Przestrzeń fantasy jest bliskoznaczna przestrzeni wyróżnionej krajobrazu. Natomiast „przestrzeń wyróżniona krajobrazu, to domena sztuki. Sztuka jest bowiem antytezą standardu, jest ciągłym poszukiwaniem paradygmatów dla indywidualnej wypowiedzi artystycznej. (...) W przeciwieństwie do zunifikowanych obszarów krajobrazu kulturowego, „przestrzenie wyróżnione” skłaniają do ciągłego odkrywania, do nowych przeżyć i refleksji w odczytywaniu zakodowanych treści. Wykreowane przestrzenie wyróżnione wzbogacają świadomości, wrażliwość i wyobraźnię, kształtują osobowość, inspirują i pobudzają potencjał intelektualny i duchowy.” (W. Dreszer, 2007).

Świadoma jaki wpływ na rozwój duchowy człowieka mają przestrzenie wyróżnione, podjęłam się próby przybliżenia czym jest przestrzeń fantasy i jak możemy ją kreować.

Materiały i metody

Przed przystąpieniem do inwentaryzacji terenu, dokonałam analizy literatury na tematy zbliżone do mojego: czym jest przestrzeń symboliczna i przestrzeń wyróżniona w krajobrazie. Szukałam odpowiedzi na pytania: Jakie elementy je kreują? Czy te same elementy wpłyną na przestrzeń fantasy? Jak zadziałać w krajobrazie aby utworzyć przestrzeń fantasy?

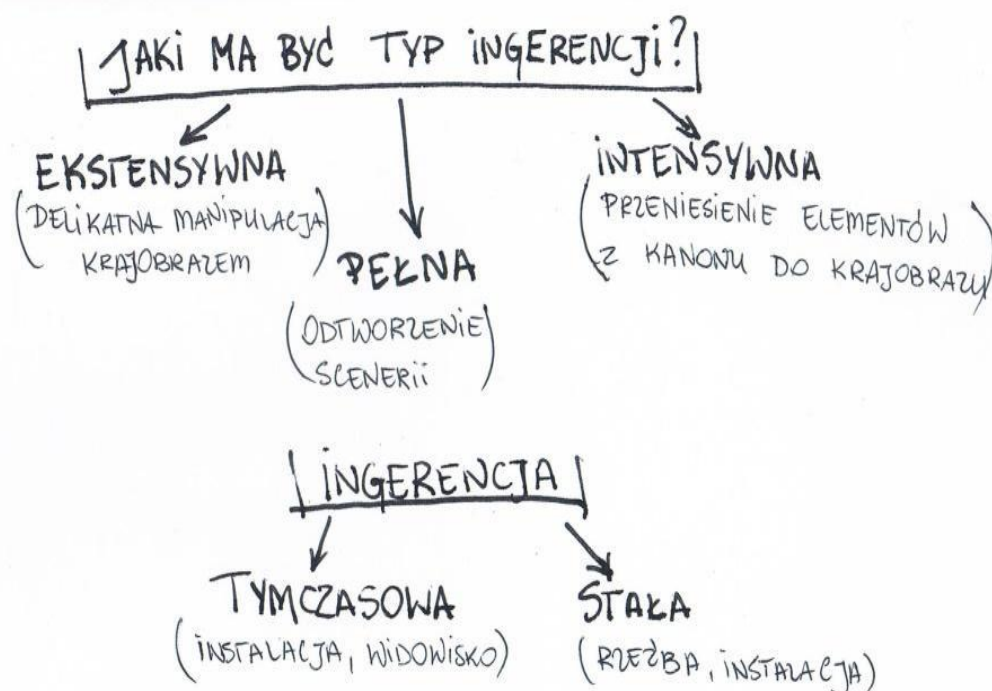
Zapoznałam się również z literaturą na temat projektowania parków romantycznych, które w podobny sposób odrealniały przestrzeń, a program parków opowiadał pewną historię, tworzył scenariusz.

Ze względu na to, że nie ma opracowań na temat fantasy w krajobrazie, przyjąłam hipotezę, że elementy które tworzą przestrzeń parku romantycznego, wpływają na kreowanie przestrzeni fantasy.

Badania przeprowadziłam na przykładzie obszaru parku w Orońsku. Obszar ten jest bardzo nietypowy, ponieważ mieści się w nim Centrum Rzeźby Polskiej. Ważnym elementem tego terenu jest sztuka, która gości cały rok w tym miejscu.

Inspirując się metodą sekwencji widokowych wykonałam serię fotografii, które następnie przeanalizowałam pod kątem tego, jakie elementy występują na widokach, np.: wieloplanowość, głębina widoku, barwy.

Przeanalizowałam również jakie typy zagospodarowania można wprowadzić w terenie. Podział ze względu na typ ingerencji i jej trwałość przedstawiam na schematach przedstawionych na rycinie nr 1:

Ryc.1. Schematy typów interpretacji

Zbadałam również genius loci miejsca, metodą swobodnego wywiadu. Po rozmowie z pracownikami i użytkownikami parku w Orońsku, nie dowiedziałam się o żadnych legendach, historiach związanych ze stawem, więc nie wpłynęło to w żaden sposób na projekt tego obszaru.

Ciekawy efekt przyniosło również porównanie sceny batalistycznej namalowanej przez Józefa Brandta i sceny batalistycznej namalowanej przez współczesnego artystę Karla Kopinskiego (ryc. 2 i ryc. 3).

Ryc. 2. Od lewej: Józef Brandt, *Bitwa pod Wiedniem*; od prawej: Karl Kopinski, tytuł nieznany

Ryc. 3. Od lewej: Józef Brandt, *Jeździec*; od prawej Karl Kopinski, tytuł nieznany

Wyniki

Wynikiem z porównania obrazów przedstawionych na rycinach 2 i 3 jest głównie to, że w widoku wystarczy wprowadzić postać, monstrum znane z legend czy fantasy, aby odrealnić krajobraz. Decydując się na jeden z typów ingerencji uzyskamy odmienne efekty, mniej lub bardziej sugestywne. Im więcej elementów fantasy przeniesiemy do krajobrazu, tym bliżsi jesteśmy najwyższemu typowi ingerencji, jakim jest odтворzenie sceny z legendy, czy książki fantasy.

Dzięki przeprowadzeniu analizy metodą sekwencji krajobrazowych, udało się wyszczególnić wyjątkowe przestrzenie i widoki, w których można ingerować i uzupełniać o elementy, które sprawią, że zostaną odbierane jako odrealnione. Przykładowa fotografia, oraz jej analiza (ryc. 4):

Wybrany widok na staw charakteryzuje się wyjątkową głębią, dzięki tafli jeziora która odbija drzewa, tworząc tym samym dramatyczną scenerię. Jednak nie tylko ze względu na to został on wybrany do aranżacji. Ze stawami i jeziorami wiąże się wiele podań ludowych i legend, które idealnie by się tu odnalazły. Z tym miejscem nie wiążą się żadne miejscowe legendy, czy historie które można by odtworzyć, jednak element parku jakim jest staw, aż prosi się o nawiązanie do legendy. Moim wyborem stała się legenda z serii legend Arturiańskich o wręczeniu Excalibura przez Panią Jeziora – Lile. Do tej legendy odwołuje się również Andrzej Sapkowski w ostatniej części „Wiedźmina” – świetnie więc połączy ona obydwa kanony. Dobrym wyborem byłaby też historia „Świtezianki”, jednak wybrałam legendę, która wywarła bardzo duży wpływ na twórczość fantasy, ale również poetów epoki romantyzmu. Pomysłem na zagospodarowanie stawu jest utworzenie trwałej instalacji rzeźbiarskiej zamontowa-

nej w środkowej części stawu. Dodatkowe podświetlenie i maszyna wynosząca rzeźbę ponad taflę wody, wywołująca ruch wody w jej pobliżu, wprowadzą ruch, który dodatkowo wywoła niepewność w odbiorcy, czy jest to rzeźba, czy postać nie z tego świata. Jest to typ ingerencji intensywny – następuje przeniesienie elementu z legendy do krajobrazu (ryc. 5).

Ryc. 4. Fotografia stawu w parku Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku (Źródło: internet)

Ryc. 5. Wizualizacja projektu instalacji rzeźbiarskiej (Autor: Aleksandra Wolska)

Podsumowanie

Tworzenie przestrzeni odrealnionych, nie z tego świata, nie jest niemożliwe. Wystarczy znajomość kanonu i kilku wskazówek, dzięki którym jesteśmy w stanie osiągnąć niezwykły efekt. Warto korzystać z nowoczesnych technologii, manipulować światłem,

dzięki czemu za pomocą drobnych zabiegów w przestrzeni możemy postawić odbiorcę na granicy rzeczywistości.

Obserwowanie przyrody może być równie inspirujące. Drgające światło wschodzącego słońca w zamglonym lesie oddziałuje w ten sam sposób (jak nie intensywniej) (ryc. 6).

Ryc. 6. Mistyczny krajobraz wschodzącego słońca nad lasem (Autor: nieznany, źródło: internet)

Fantazyjne kształty chmur również przypominają kształtami wielkie kolosy wędrujące po niebie. Jadąc pociągiem sfotografowałam „śpiącego potwora ze skrzydłami” (ryc. 7). Obrysowałam dodatkowo jego kształt, aby go uwidocznic.

Myślę, że przedstawiona przeze mnie metoda projektowania jest zrozumiała dla każdego, kto zechce stworzyć przestrzeń fantasy.

Ryc.7. Inspirację można znaleźć nawet w chmurach! (Autor: Aleksandra Wolska)

Bibliografia:

Dreszer W., 2007: Przestrzenie wyróżnione krajobrazu kulturowego, Pracownia Fizjotechniki Katedra Bioniki, Wydział Architektury i Wzornictwa ASP w Poznaniu.

Sapkowski A., 2001: Rękopis znaleziony w smoczej jaskini, superNOWA, Warszawa.

Katarzyna Wiśniewska

Leśnie ślady pamięci na terenie Kampinoskiego Parku Narodowego.

Forest memory traces in Kampinoski National Park.

Streszczenie

Niniejsza publikacja dotyczy potencjału tanatoturystycznego Puszczy Kampinoskiej. Ponad to w artykule przedstawiono koncepcję gry terenowej "Leśne ślady pamięci".

Słowa kluczowe

tanatoturystyka, Kampinoski Park Narodowy, Puszcza Kampinoska, gra terenowa

Wstęp

Miejsca pamięci stanowią szczególną wartość dla polskiej kultury oraz dziedzictwa narodowego. To specjalne znaczenie związane jest z trudną i bolesną historią naszego kraju. Nie sposób znaleźć Polaka, który nie słyszał o Auschwitz-Birkenau, Westerplatte czy Grobie Nieznanego Żołnierza w Warszawie. Obok utrwalonych w świadomości Narodu miejsc pamięci, istnieją również takie, które znane są wyłącznie lokalnej społeczności. Cmentarze wojenne, pomniki, tablice pamiątkowe, o których istnieniu wie jedynie okoliczna ludność także zasługują na uwagę, a odnajdywanie śladów pamięci w najbliższej okolicy może stać się zajęciem na niedzielne popołudnie.

Mieszkańcy Warszawy i okolic, w celu przyswojenia lekcji historii w terenie mogą udać się do Puszczy Kampinoskiej, gdzie odnaleźć można liczne ślady pamięci. Na obszarze tym odcisnęło piętno zarówno powstanie styczniowe, jak i działania zbrojne z okresu II wojny światowej. Dodatkowym atutem Puszczy Kampinoskiej, zachęcającym do długich przechadzek, są jej walory przyrodnicze oraz dobre skomunikowanie ze stolicą.

Potencjał tanatoturystyczny jaki drzemie w Kampinoskim Parku Narodowym stał się przyczynkiem do powstania mojej pracy dyplomowej zatytułowanej: „Leśne ślady pamięci na terenie Kampinoskiego Parku Narodowego. Koncepcja szlaku turystycznego.”

Głównym powodem podjęcia tematu leśnych śladów pamięci na terenie Puszczy Kampinoskiej była chęć zgłębienia historii obszaru, na którym mieszkam od urodzenia. Z perspektywy 23-letniej mieszkanki Puszczy, mogę stwierdzić, iż na przestrzeni dwóch dekad najbliższa mi okolica przeszła ogromną przemianę. Zmienił się otaczający mnie krajobraz – wiele wsi przestało istnieć, jednak są i takie, w których osiedlają się nowi mieszkańcy, obszar lasów rozrósł się, coraz więcej jest terenów podmokłych. Obserwowane przeze mnie zmiany w były tylko niewielką częścią metamorfozy jaką przeszła Puszcza. Ciekawym spojrzeniem na przekształcenia krajobrazu Puszczy Kampinoskiej są wspomnienia i opowieści starszych osób. Rozmowy z mieszkańcami KPN i otuliny pozwoliły mi dowiedzieć się wiele o życiu w puszczańskich wioskach w okresie II wojny światowej, co od zawsze mnie interesowało. Temat pracy dyplomowej został połączony z moją pasją jaką jest fotografia oraz z moim zamiłowaniem do długich wycieczek rowerowych. Odnajdywanie leśnych śladów pamięci na terenie KPN było doskonałą sposobnością do poznania niezwykłych historii ludzi oraz odkrycia tego terenu na nowo.

Głównym celem opracowania było sporządzenie koncepcji szlaku turystycznego na terenie Puszczy Kampinoskiej.

Zakres przestrzenny pracy dyplomowej stanowił teren Kampinoskiego Parku Narodowego wraz z otuliną. Działania projektowe skupiły się wyłącznie na terenie KPN. Zakres czasowy skoncentrował się przede wszystkim na XX oraz XXI w., jednak uwzględniono również wcześniejsze dzieje Puszczy Kampinoskiej. Zakres merytoryczny pracy obejmował koncepcję szlaku turystycznego na terenie KPN.

Tezę pracy stanowiło stwierdzenie, iż tereny Puszczy Kampinoskiej podlegały licznym przekształceniom krajobrazowym, przestrzennym i społecznym. Ze względu na owe przekształcenia wykazują duży potencjał tanatoturystyczny.

Problemami badawczymi na jakich się skupiłam były przekształcenie krajobrazu Puszczy Kampinoskiej oraz identyfikacja wartości przestrzennych.

Materialy i metody

Przygotowywanie pracy dyplomowej opierało się zarówno na pracach kameralnych, jak i terenowych. Pierwszy etap pracy stanowił wybór tematu opracowania, sformułowanie tezy oraz problemów badawczych. Następnie dokonałam kwerendy materiałów kartograficznych oraz przeglądu literatury, który dotyczył miejsc pochówku od prehistorii do współczesności, cmentarzy i miejsc pamięci w aspekcie prawnym, fenomenu społeczno-kulturowego cmentarzy, i miejsc pamięci, cmentarzy i miejsc pamięci w Polsce, tanatoturystyki, turystyki na obszarach chronionych, turystyki na terenie Kampinoskiego Parku Narodowego oraz miejsc pamięci na terenie KPN. Działania te stanowiły merytoryczne przygotowanie do dalszych etapów pracy. Równoległe z przygotowywaniem przeglądu literatury rozpoczęłam wykonywanie fotografii na terenie KPN ukazujących jego walory przyrodnicze, historyczne i kulturowe. Etap gromadzenia fotografii trwał do momentu ukończenia koncepcji szlaku turystycznego.

Kolejnym podjętym przeze mnie działaniem było zgłębienie zagadnień związanych z przekształceniem krajobrazu Puszczy Kampinoskiej w aspekcie przyrodniczym oraz historycznym i społeczno-kulturowym. Etap ten oparł się na analizie literatury przedmiotu, metodzie retrogresji oraz wywiadach swobodnych. Jednocześnie identyfikowałam wartości przestrzenne posługując się metodą map ewaluatywnych Folanda, kwerendą materiałów kartograficznych oraz analizie literatury przedmiotu. Metoda wywiadów swobodnych okazała się pomocna przy odnajdywaniu osób pamiętających okres II wojny światowej, co za tym idzie rozpoczęłam spisywanie wspomnień starszych mieszkańców Puszczy. Gromadzenie tych zapisków trwało do momentu rozpoczęcia pracy nad koncepcją szlaku turystycznego.

Dalsze działania, opierające się na analizie literatury przedmiotu, miały na celu poznanie uwarunkowań prawnych oraz atrakcyjności turystycznej terenu opracowania. Równoległe z prowadzeniem badań kameralnych oraz terenowych powstała lista cmentarzy i miejsc pamięci na terenie Kampinoskiego Parku Narodowego.

Z wszystkich przeprowadzonych działań wyciągnęłam wnioski i sporządziłam wytyczne pomocne w stworzeniu koncepcji szlaku turystycznego.

Po opracowaniu koncepcji szlaku turystycznego przeprowadziłam dyskusję oraz opracowałam wnioski końcowe.

Uwarunkowania przyrodnicze

Puszcza Kampinowska usytuowana jest w pradolinie Wisły, w punkcie węzłowym trzech korytarzy ekologicznych. Mimo, iż położona jest w nizinie, rzeźba terenu jest urozmaicona. Teren ten został ukształtowany w okresie polodowcowym, a jego niewątpliwym atutem jest sąsiedztwo bagien i wydm. Zróżnicowanie siedlisk sprzyja dużej bioróżnorodności. Na terenie Puszczy można wyróżnić ponad 50 zbiorowisk roślinnych tworzonych przez ok. 1400 gatunków roślin naczyniowych, 115 gatunków mszaków oraz 146 gatunków porostów. Teren ten jest jedną z największych ostoj fauny na niżu polskim. Szacuje się, że na terenie Puszczy można spotkać ok. 16,5 tys gatunków rodzimych – dotychczas udokumentowano występowanie ponad 3 tys. gatunków.

Walory przyrodnicze Puszczy Kampinowskiej spowodowały utworzenie Kampinoskiego Parku Narodowego, włączenie tego obszaru do programu Natura 2000 oraz stworzenie Rezerwatu Biosfery Puszcza Kampinowska w ramach programu UNESCO MAB. Urokliwe krajobrazy, bogactwo flory i fauny sprawiają, że turyści chętnie odwiedzają KPN.

Wyniki

Uwarunkowania historyczne i społeczno-kulturowe

Do wyglądu współczesnego krajobrazu Puszczy w największym stopni przyczynił się człowiek. Rozwój osadnictwa pociągnął za sobą karczowanie lasów. Gospodarka drzewostanem prowadzona była w sposób rabunkowy. Ze względu położenie Puszczy na jej terenie rozgrywały się ważne wydarzenia historyczne, w tym konflikty zbrojne. Działania wojenne odcisnęły swoje piętno zarówno na puszczańskich ziemiach, jak i miejscowej ludności. Starsi mieszkańcy Puszczy pamiętają okres powojenny i trud z jakim odbudowywano tujsze wsie. Podkreślają, że od tamtego czasu najbliższe otoczenie bardzo się zmieniło. Wspominają, że po II wojnie światowej, mimo ogromnych strat, wioski tętniły życiem. Obecnie wsie pustoszeją i zbiegiem czasu pochłania je las. Z map ewaluacyjnych oraz rozmów przeprowadzonych z ludnością Puszczy wynika, że wiele osób odczuwa przynależność do miejsca, w którym mieszka. Puszcza Kampinowska jest stosunkowo dobrze rozpoznana zarówno przez jej mieszkańców, jak i mieszkańców otuliny KPN. Najmniej znana jest część zachodnia – dotyczy to przede wszystkim osób młodszych. Przeważająca część osób wskazywała Palmiry jako miejsce o szczególnym znaczeniu dla tego obszaru. Dzieje Puszczy zaznaczyły się w krajobrazie - kapliczki, krzyże przydrożne, pomniki i cmentarze wojenne przypominają zarówno o bohaterach, jak i ofiarach powstań czy wojen. Historia tego terenu nie jest zamknięta wyłącznie w miejscach pamięci, ale przede wszystkim w opowieściach ludzi tu żyjących.

Uwarunkowania prawne

Aktem prawnym na mocy którego możliwe jest utworzenie Parku Narodowego jest Ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. Akt ten zezwala na udostępnianie obszaru Parku Narodowego w sposób, który nie będzie negatywnie wpływał na walory przyrodnicze. Ustawa o ochronie przyrody wskazuje Plan Ochrony Parku jako dokument szczegółowo określający sposoby jego udostępniania.

Plan Ochrony Kampinoskiego Parku Narodowego precyzuje obszary udostępniane na potrzeby turystyki, zasady na jakich będą udostępniane, a także wyszczególnia

działania jakie należy podjąć, aby zmniejszyć negatywny wpływ turystyki na przyrodę Parku.

Atrakcyjność turystyczna terenu opracowania

Walory przyrodnicze, historyczne oraz społeczno-kulturowe sprawiają, iż Puszcza Kampinoska jest atrakcyjna pod względem turystycznym. Szacuje się, że KPN odwiedza rocznie ok. milion osób.

Podstawowym kryterium udostępniania odwiedzającym Kampinoskiego Parku Narodowego jest wybieranie takiej formy turystyki, które nie mają negatywnego wpływu na przyrodę Puszczy. Turyści do wyboru mają turystykę pieszą, rowerową, narciarstwo biegowe oraz jazda konna wierzchem.

Do dyspozycji odwiedzających jest 350 km szlaków pieszych, 200-kilometrowy szlak rowerowy, trasy konne, parkingi oraz polany wypoczynkowe. Turyści mogą podążać ścieżkami dydaktycznymi, zwiedzić miejsca pamięci, odwiedzić Centrum Edukacji w Izabelinie, Ośrodka Dydaktyczno-Muzealnego im. Jadwigi i Romana Kobendzów w Granicy lub, podziwiając jednocześnie piękne widoki.

Ze względu na położenie KPN i dobre skomunikowanie ze stolicą odwiedzający to w większości mieszkańcy Warszawy. Największa antropopresja odnotowywana jest w rejonie południowo-wschodnim Parku.

Kampinoski Park Narodowy posiada zadowalającą bazę turystyczną, jednak wymagana jest jej modernizacja i rozwój. Dodatkowo oferta edukacyjna skupia się głównie na aspekcie przyrodniczym w zasadzie pomijając dzieje Puszczy. Historię tego terenu turyści mogą zgłębić przede wszystkim w Muzeum – Miejscu Pamięci Palmiry, które zbudowano z inicjatywy m. st. Warszawy i współfinansowano ze środków unijnych.

Podsumowanie wyników

Wyniki analizy uwarunkowań przyrodniczych, historycznych, społeczno-kulturowych, oraz atrakcyjności turystycznej terenu opracowania potwierdziły, iż obszar ten jest atrakcyjny pod względem przyrodniczym oraz historycznym. Ponadto stwierdziłam, że teren Puszczy Kampinoskiej uległ licznym przekształceniom krajobrazowym, przestrzennym i społecznym - ze względu na owe przekształcenia wykazuje duży potencjał tanatoturystyczny. Analiza uwarunkowań prawnych wykazała, iż Plan Ochrony Parku wprowadza pewne ograniczenia w stosunku do udostępniania Kampinoskiego Parku Narodowego turystom.

Biorąc pod uwagę wyniki pracy opracowałam koncepcję gry terenowej "Leśne ślady pamięci". Głównym założeniem gry jest zapoznanie odwiedzających Kampinoski Park Narodowy z historią tego rejonu bez ingerencji w krajobraz. Gra polegać będzie na odnajdywaniu miejsc pamięci na terenie KPN, za pomocą aplikacji na urządzenia mobilne oraz systemu GPS. Powstanie również analogowa wersja gry (mapa z oznaczonymi miejscami pamięci) dostępna w siedzibie oraz na stronie internetowej KPN.

Dyskusja

Teren Kampinoskiego Parku Narodowego jest atrakcyjny turystycznie zarówno pod względem przyrodniczym, jak i historycznym, jednak udostępnianie obszaru objętego ochroną obciążone jest licznymi ograniczeniami. Koncepcja gry terenowej "Leśne

ślady pamięci" zakłada wprowadzenie nowej formy turystyki - tanatoturystykę, przy jednoczesnej minimalnej ingerencji w krajobraz Puszczy.

Tanatoturystyka może pogodzić turystykę z ochroną przyrody. Odwiedzający przyciągani są w konkretne, przygotowane do tego miejsca. Krajobraz sepulkralny dostarcza odbiorcy mnóstwa informacji. Tanatoturystyka na terenach leśnych wiąże ze sobą wartości kulturowe, historyczne, materialne i przyrodnicze. (Długozima, Dymitryszyn, Winiarska; 2013)

Gra terenowa wpisuje się w zasady ekoturystyki, gdyż popularyzuje turystykę pieszą oraz rowerową, nie ma charakteru masowego, wprowadza niewiele nowych elementów zagospodarowania terenu. Forma gry terenowej będzie nowością w ofercie turystycznej KPN i z pewnością przyciągnie nowych odwiedzających.

Turystyka stała się problemem z punktu widzenia ochrony przyrody. Rada Europy oraz wiele międzynarodowych organizacji promuje turystykę zrównoważoną, która pozwala pogodzić potrzeby odwiedzających z poszanowaniem walorów przyrodniczych (Radziejowski; 2011). Efektywniejsza ochrona przyrody ma miejsce przy wprowadzeniu stosownej oferty turystycznej. Przy udostępnianiu Parku Narodowego odwiedzającym należy wziąć pod uwagę nie tylko ochronę przyrody, ale i zadowolenie samego turysty (Obszary chronione w Polsce; 1996).

Podsumowanie

Niniejsza praca wykazała, iż Puszcę Kampinoską cechują nie tylko walory przyrodnicze, ale i historyczne. Odwiedzający mogą odbyć lekcję historii odnajdując rozsiane po lesie miejsca pamięci.

Opracowanie to może stać się przyczynkiem do dyskusji na temat wprowadzania na obszary chronione nowych form turystyki, które nie będą zagrażać środowisku naturalnemu.

Bibliografia:

Długozima A., Dymitryszyn I., Winiarska E.; 2013; Tanatoturystyka jako nowa, potencjalna forma turystyki w lasach Mazur, wykorzystująca zasób historycznych i zabytkowych cmentarzy ewangelickich; Studia i Materiały CEPL w Rogowie R. 15. Zeszyt 37/4/2013; str. 83-89

Herz L.; 2006; Puszcza Kampinowska Przewodnik; Oficyna Wydawnicza "Rewasz" Pruszków

Kobendzina J.; 1971; Puszcza Kampinowska; PW "Wiedza Powszechna"; Warszawa
Obszary chronione w Polsce; 1996; Komitet Wydawniczy Instytutu Ochrony Środowiska; Warszawa; str. 31-36

Radziejowski J.; 2011; Obszary chronionej przyrody Historia, stan obecny, wyzwania przyszłości; Wszechnica Polska Szkoła Wyższa Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Warszawie; Warszawa; str. 57-60, 204-213

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody

Plan Ochrony Kampinoskiego Parku Narodowego z lipca 2014

<http://www.kampinoski-pn.gov.pl/> dostęp: 06.01.2015

<http://palmiry.muzeumwarszawy.pl/> dostęp: 06.01.2015

Streszczenie:

W długiej historii cywilizacji ludzkiej nastąpił rozdział roślin na jadalne i ozdobne. W historii sztuki ogrodowej wyróżnić można ogrody ozdobne komponowane z roślin ozdobnych lub jadalnych oraz ogrody użytkowe komponowane z roślin jadalnych. Projektując ogrody ozdobne z roślin ozdobnych zatracano wiedzę o tym, że wiele z nich posiada walory jadalne. Przywracając tę wiedzę, możliwe jest stworzenie ogrodu łączącego obie te cechy roślin. Ogród taki nie tylko może być zapasowym źródłem pożywienia w czasach głodu, ale także na co dzień jego użytkownicy mogą dzięki niemu wzbogacić swoją dietę.

Słowa kluczowe: ogród głodu, rośliny jadalne, kompozycja

Abstract:

In the long history of human civilization there was a separation plants for edible and ornamental. In the history of garden art can be distinguished composed of ornamental gardens and edible ornamental plants and gardens composed of utility fluid edible plants. Designing ornamental gardens with ornamental plants is reminiscent of knowledge about the fact that many of them have edible qualities. Restoring this knowledge, it is possible to create a garden combining both features of plants. Garden so not only can be a backup source of food in times of famine, but also every day its users can use it to enrich your diet.

Key words: Garden of hunger, edible plants, composition

Wstęp

Do dzisiejszego dnia jednymi z podstawowych potrzeb człowieka jest zapewnienie sobie bezpieczeństwa i żywności. W celu zaspokojenia tych dwóch najistotniejszych potrzeb, w długim procesie tworzenia cywilizacji do postaci jaką znamy obecnie, pojawiło się kilka istotnych czynników. A proces ten, toczący się nieustannie, powoduje pojawianie się nowych zjawisk. W prehistorii nieduże grupy rodzinne, dla zwiększenia swojego bezpieczeństwa, łączyły się w niewielkie wspólnoty plemienne. Jednak ich liczebność była ograniczona zasobami danego terenu i zmuszała je do wędrówek w celu zdobycia pokarmu i regeneracji środowiska. Polowanie i zbieranie roślin to także zajęcie czasochłonne. Prawdziwa zmiana nastąpiła w okresie zwanym „rewolucją neolityczną”. Umiejętność hodowli zwierząt i uprawy roli zapewniła wygodny i stały dostęp do żywności. Skutkowało to „przywiązaniem” człowieka do ziemi, ale jednocześnie pozwoliło zwiększyć liczebność grupy dając większe poczucie bezpieczeństwa. Żyjąc w jednym miejscu ludzie mogli zacząć budować trwałe schronienia co dało początek rozwojowi wsi, a następnie miast. Stało się też początkiem długiego procesu specjalizacji na hodowców zwierząt, rolników, ogrodników i ... architektów krajobrazu. Doprowadziło też do rozdzielenia ogrodu na ogród użytkowy i ozdobny. Zapewne niemożliwe jest określenie dokładnego momentu tego rozdziału, można jednak przypuszczać, że stały za tym praktyczność, wygoda, poczucie estetyki i duchowość człowieka. Widoczne jest to zarówno w ogrodzie ozdobnym jak i użytkowym.

Pierwotnie ogrody przydomowe stanowiły podręczną spiżarnię, dzięki której potrzebne rośliny można było szybko pozyskać. Dopiero w trakcie zmian kulturowych ich pierwotna funkcja uległa zmianie. Ogród przydomowy stał się głównie ozdobny, a jego część użytkowa została zepchnięta w część odległą od frontu. Jednak możliwe jest przynajmniej częściowe przywrócenie ogrodowi ozdobnemu funkcji również użytkowej.

Materiały i metody

Badania podzielone zostały na cztery części.

Pierwsza oparta była na materiałach źródłowych i dotyczyła kompozycji ogrodów użytkowych na przestrzeni wieków do chwili obecnej.

Druga obejmowała badania własne pokazujące obecnie istniejące sposoby komponowania ogrodów użytkowych.

W części trzeciej dokonano przeglądu materiałów źródłowych z zakresu dendrologii, roślin zielnych, roślin rodzimych, survivalu oraz sztuki kulinarnej.

Dzięki temu możliwe było stworzenie listy roślin ozdobnych posiadających również walory jadalne. Lista ta stała się podstawą do projektu ogrodu alimentacyjnego.

Badania części czwartej dotyczyły terenu objętego projektem, którym jest ogród przydomowy. Siedlisko określono dzięki metodzie bioindykacyjnej Ellenberga z zastosowaniem liczb wskaźnikowych (Zarzycki, 2002).

Omówienie wyników analiz

Podczas analizy szaty roślinnej ogrodów przydomowych wyraźnie widoczne jest, że składały się głównie z roślin jadalnych o walorach ozdobnych, a kompozycja ogrodu jest zgeometryzowana. Tak zakładane były w starożytnych: Egipcie, Persji, Grecji, Rzymie. Regularny układ prostokątnych kwater i ścieżek kontynuowano w Europie w średniowieczu. W okresie renesansu zaobserwować można pojawienie się rozdziálu na część ozdobną i użytkową, jednak kompozycja obu części pozostaje geometryczna. Ten sposób projektowania stosowany jest w baroku oraz XVIII - i XIX - wiecznych ogrodach angielskich, w których część użytkowa pozostaje zgeometryzowana, mimo, że część ozdobna oparta jest na kompozycji swobodnej. W ogrodzie ozdobnym najważniejsze stały się walory ozdobne, stopniowo zapominano, że wiele z nich posiada też części jadalne. W początkach XXw. ogród użytkowy często znika z projektu ogrodu przydomowego, a jeśli istnieje to nadal w formie klasycznych regularnych kwater (Majdecki, 2008). W XXw. zmianę w kompozycji wprowadziły wpływy pochodzące z permakultury (Holzer, 2014), która oparta jest na współdziałaniu z procesami zachodzącymi w środowisku. Kompozycja ogrodu dopasowana jest do terenu, a nie odwrotnie. Popularny jest spiralny ogródek ziołowy, o zróżnicowanej wysokości, który pozwala w jednym miejscu uprawiać rośliny o różnych wymaganiach świetlnych i glebowych. Także wprowadzenie uprawy roślin w kostkach stomy daje możliwość różnorodnego ich komponowania. Analiza projektów ogrodów użytkowych w tzw. rodowych siedliskach, które powstają z inspiracji książek Władimira Megre z serii „Anastazja” (Megre, 2014) wykazała, że dominującym trendem jest komponowanie ich w sposób zgeometryzowany, pomimo, że pozostała część terenu ma kompozycję swobodną.

Analiza materiałów źródłowych z zakresu dendrologii (Seneta, 2009), roślin zielnych i roślin rodzimych (Łuczaj, 2013), survivalu (Kierebiński, 1973) oraz sztuki kulinarnej (Kalemba-Drożdż) pozwoliła na stworzenie listy ponad 120 roślin ozdobnych o walorach jadalnych. Lista została podzielona na drzewa, krzewy, róże, pnącza, rośliny zielne: byliny i dwuletnie, rośliny sezonowe i jednoroczne oraz rośliny na łąki kwietne.

Wykaz roślin

Drzewa

1. *Acer tataricum* - klon tatarski
2. *Cercis siliquastrum* – judaszowiec południowy
3. *Crataegus* sp. - głóg
4. *Fagus sylvatica* – buk zwyczajny
5. *Malus* sp. – jabłoń
6. *Mespilus germanica* - nieszpuka zwyczajna
7. *Prunus padus* - czeremcha pospolita
8. *Prunus serotina* - czeremcha amerykańska
9. *Prunus* sp. - śliwa, wiśnia
10. *Pyrus* sp. – grusza
11. *Quercus macrocarpa* - dąb wielkoowocowy
12. *Quercus petraea* - dąb bezszypułkowy
13. *Quercus robur* – dąb szypułkowy
14. *Robinia pseudoacacia* – robinia akacjowa
15. *Sorbus aucuparia* - jarząb pospolity
16. *Sorbus aria* – jarząb mączny
17. *Sorbus aucuparia* - jarząb pospolity
18. *Sorbus domestica* - jarząb domowy
19. *Sorbus intermedia* - jarząb szwedzki
20. *Sorbus torminalis* - jarząb brekinia
21. *Tilia cordata* – lipa drobnolistna
22. *Tilia platyphyllos* – lipa szerokolistna

Krzewy i róże

23. *Berberis* sp. - berberys
24. *Chaenomeles* sp. - pigwowiec
25. *Cornus kousa* – dereń kousa
26. *Cornus mas* – dereń jadalny
27. *Eleagnus umbellata* - oliwnik baldaszkowy
28. *Hibiscus rosa sinensis* - róża chińska
29. *Hibiscus sabdariffa* - kietmia szczawiowa
30. *Hippophaë rhamnoides* - rokitnik pospolity
31. *Oxalis acetosella* - szczawik zajęczy (także inne)
32. *Jasminum officinale* – jaśmin lekarski
33. *Lonicera japonica* - wiciokrzew japoński
34. *Philadelphus coronarius* - jaśminowiec wonny
35. *Sambucus nigra* – bez czarny

Róże

- 36. *Rosa canina* – róża dzika
- 37. *Rosa x centifolia* – róża stulistna
- 38. *Rosa x damascena* – róża damasceńska
- 39. *Rosa multiflora* – róża wielokwiatowa
- 40. *Rosa rubiginosa* – róża rdzawa
- 41. *Rosa rugosa* – róża pomarszczona

Pnącza

- 42. *Akebia quinata* – akebia pięciolistkowa
- 43. *Celastrus orbiculatus* – dławisz okrągłolistny

Rośliny zielne: byliny i dwuletnie

- 44. *Aegopodium podagraria* – podagrycznik pospolity
- 45. *Alcea rosea* – malwa różowa
- 46. *Allium* sp. – czosnek
- 47. *Bellis perennis* – stokrotka pospolita
- 48. *Calendula officinalis* – nagietek lekarski
- 49. *Chrysanthemum coronarium* – złocień wieńcowy
- 50. *Chrysanthemum morifolium* – złocień wielkokwiatowy
- 51. *Chrysanthemum indicum* – złocień ogrodowy
- 52. *Dianthus* sp. – goździk
- 53. *Echinacea purpurea* – jeżówka purpurowa
- 54. *Filipendula ulmonaria* – wiązówka błotna
- 55. *Geranium sanguineum* – bodziszek czerwony
- 56. *Geranium pratense* – bodziszek łąkowy
- 57. *Geranium sylvaticum* – bodziszek leśny
- 58. *Gladiolus* – mieczyk (tylko tradycyjne odmiany)
- 59. *Glechoma hederacea* – bluszcz kurdybanek
- 60. *Gypsophylla* – gipsówka
- 61. *Helianthus tuberosus* – słonecznik bulwiasty (topinambur)
- 62. *Hemerocallis* sp. – liliowiec
- 63. *Hesperis matronalis* – wieczornik damski
- 64. *Hosta* sp. – funkia
- 65. *Lamium album* – jasnota biała
- 66. *Lavandula angustifolia* – lawenda wąskolistna
- 67. *Leucanthemum vulgare* – jastrun wczesny
- 68. *Lilium lancifolium* – lilia tygrysia
- 69. *Lychnis viscaria plena* – firletka karminowa smółka
- 70. *Monarda didyma* – pysznogłówka szkarłatna
- 71. *Oenothera biennis* – wiesiołek dwuletni
- 72. *Paeonia* sp. – piwonia
- 73. *Phlox paniculata* – floks wiechowaty
- 74. *Physalis alkekengi* – miechunka rozdęta
- 75. *Primula* sp. – pierwiosnek
- 76. *Pteridium aquilinum* – orlica pospolita
- 77. *Pulmonaria obscura* – miodunka ćma

78. *Thymus* sp. – macierzanka
79. *Tulipa* sp. – tulipan
80. *Typha angustifolia* – pałka wąskolistna
81. *Typha latifolia* – pałka szerokolistna
82. *Viola* sp. – fiołek
83. *Yucca filamentosa* – jukka karolińska

Rośliny sezonowe i jednoroczne

84. *Aloysia triphylla* - lippia trójlistna
85. *Antirrhinum majus* – wyżlin większy
86. *Begonia x thuberhybrida* – begonia bulwiasta
87. *Begonia semperflorens* – begonia stale kwitnąca
88. *Fuchsia* sp.– fuksja
89. *Gynostemma pentaphyllum* – gynostemma/jiaogulan
90. *Helianthus annuus* – słonecznik zwyczajny
91. *Helichrysum italicum* - kocanka włoska
92. *Hyssopus officinalis* - hyzop lekarski
93. *Impatiens hawkeri* – niecierpek nowogwinejski
94. *Impatiens wallerana* – niecierpek Waleriana
95. *Lotus tetragonolobus* - głąbigroszek szkarłatny
96. *Pelargonium graveolens* – pelargonia pachnąca
97. *Petunia* sp. – petunia i surfinia
98. *Papaver somniferum* – mak ogrodowy
99. *Salvia elegans* - szalwia ananasowa
100. *Salvia officinalis* - szalwia lekarska
101. *Tagetes patula* – aksamitka rozpierzchna
102. *Tagetes tenuifolia* – aksamitka wąskolistna
103. *Trapa natans* - kotewka orzech wodny
104. *Tropaeolum majus* – nasturcja większa

Rośliny na łąki kwietne

105. *Cardamine pratensis* – rzeżucha łąkowa
106. *Carthamus tinctorius* - krokosz barwierski
107. *Centaurea cyanus* – chaber bławatek
108. *Chamerion angustifolium* - wierzbówka kiprzyca
109. *Cichorium intybus* – cykoria podróżnik
110. *Daucus carota* – marchew zwyczajna
111. *Matricaria chamomilla* – rumianek pospolity
112. *Medicago sativa* – lucerna siewna
113. *Myrrhis odorata* – marchewnik anyżowy
114. *Papaver rhoeas* – mak polny
115. *Taraxacum officinale* – mniszek lekarski
116. *Tragopogon pratensis* - kozibród łąkowy
117. *Trifolium pratense* - koniczyna łąkowa
118. *Trifolium repens* - koniczyna biała
119. *Vicia crocca* – wyka ptasia

Wybrane z tej listy rośliny, odpowiednio do warunków siedliskowych, zostały użyte przy opracowywaniu projektu.

Dzięki metodzie bioindykacyjnej wykazano, że na terenie opracowania istnieją dwa rodzaje siedlisk: jedno bardziej wilgotne i żyzniejsze, a drugiej bardziej suche i piaszczyste. Przy pomocy linijki słońca (Twarowski, 1970) wskazano miejsca, gdzie okreso-wo w ciągu dnia powstanie zacienienie przez budynki właścicieli terenu i sąsiadują-
ce.

Wyniki

Wynikiem pracy jest projektu ogrodu przydomowego przy domu jednorodzinnym.

Detal ogrodu to koncepcja otoczenia tarasu.

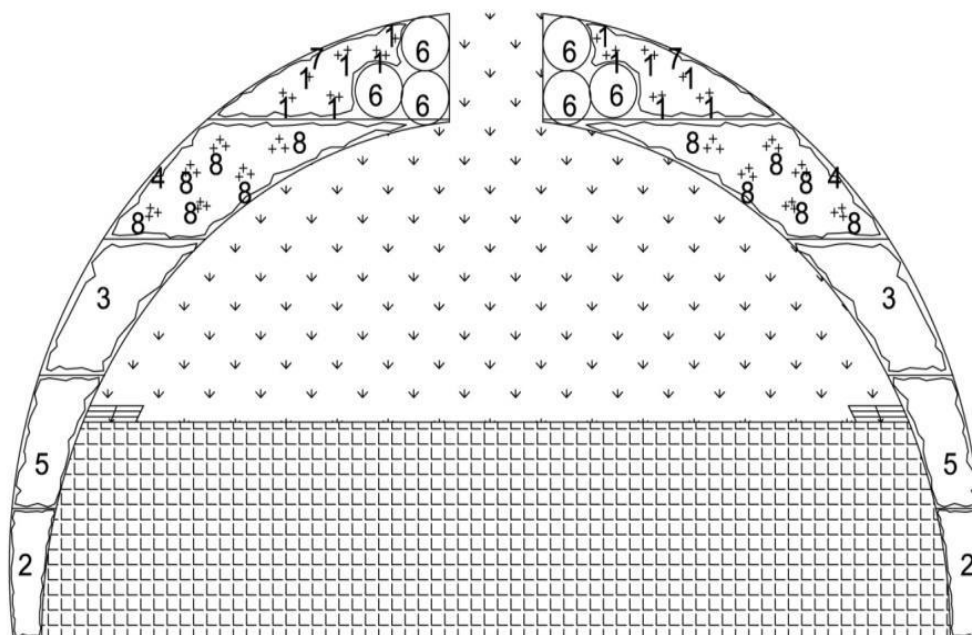
Do jego projektu użyto kwiatów jadalnych znajdujących się na opracowanej liście.

Zmiana wiosenna:

1. *Allium Moly* – czosnek złocisty
2. *Viola x wittrockiana* – bratek
3. *Dianthus* sp. – goździk
4. *Tulipa* sp. - tulipan
5. *Hemerocallis* sp. – liliowiec
6. *Paeonia* sp.- piwonia

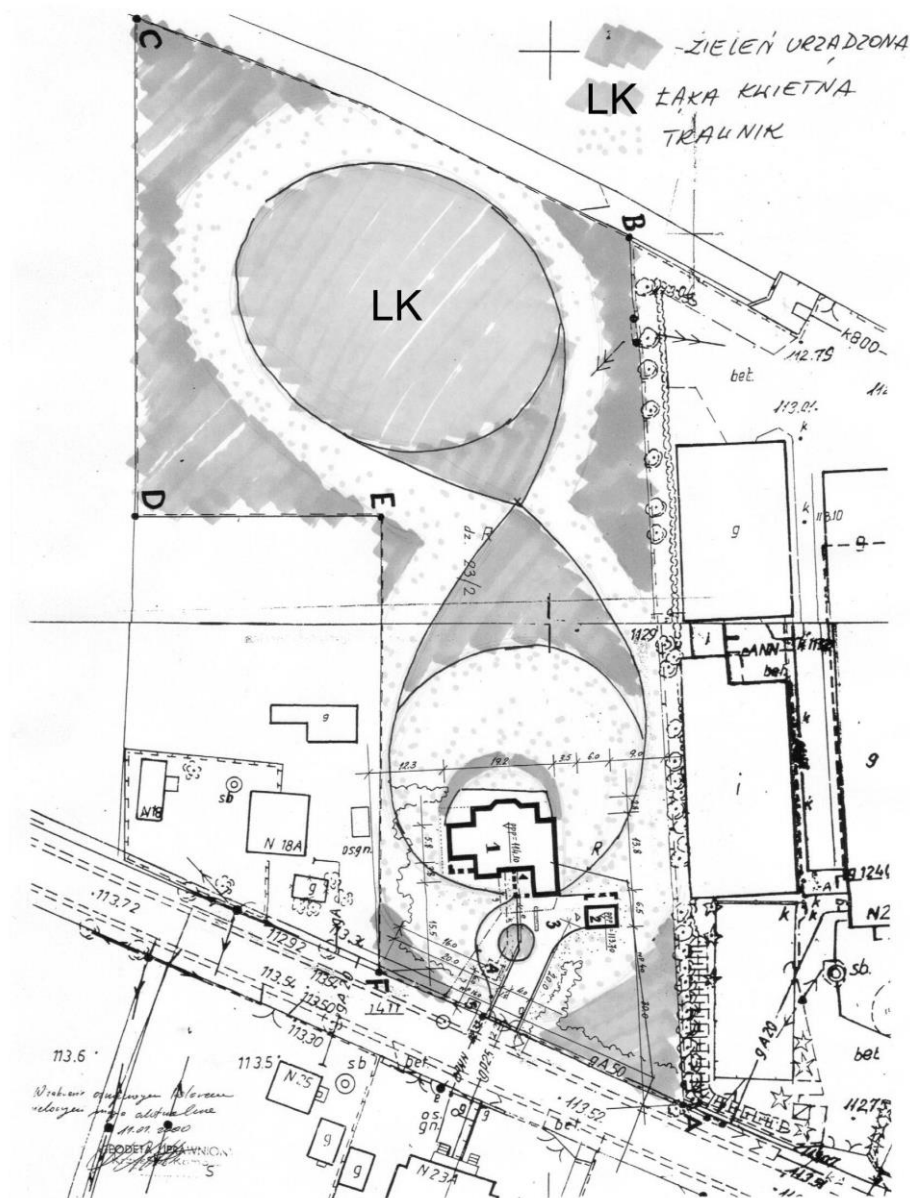
Zmiana letnia:

1. *Salvia officinalis* - szalwia lekarska
2. *Begonia semperflorens* – begonia stale kwitnąca
3. *Dianthus* sp. – goździk
4. *Echinacea purpurea* - jeżówka purpurowa
5. *Hemerocallis* sp. – liliowiec
6. *Paeonia* sp.– piwonia

Ryc.1 Rabata przy tarasie

Koncepcja ogrodu

Ryc.2 Szkic koncepcji projektu

Bibliografia:

- Holzer S., 2014: Permakultura Seppa Holzera. Wydawnictwo PURNA. Lutynia
- Kalemba- Drożdż M. : Kwiatowa uczta. Jadalne kwiaty w 100 przepisach. Agencja wydawnicza „Egros”. Warszawa
- Kierebiński C., 1973: Żywnienie w warunkach naturalnego bytowania. Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej. Warszawa
- Łuczaj Ł., 2013: Dzika kuchnia. Wydawnictwo „Nasza księgarnia” Warszawa
- Majdecki L., 2008: Historia ogrodów. Wydawnictwo Naukowe PWN. Warszawa
- Megre W., 2014: Anastazja. Wydawnictwo Satja Joga. Wiślica
- Twarowski M., 1970: Słońce w architekturze. Wydawnictwo Naukowe PWN. Warszawa
- Zarzycki K., Trzcńska-Tacik H. 2002: Ekologiczne liczby wskaźnikowe roślin naczyniowych w Polsce. Instytut Botaniki im. W. Szefflera. PAN. Kraków

Małgorzata Urban

Przestrzeń publiczna festiwalu „Otwarte Ogrody” w krajobrazie miasta- ogrodu.

The public space of the festival "Open Gardens" in the landscape of garden cities.

Streszczenie

W pracy podjęto próbę opracowania koncepcji wprowadzenia festiwalu Otwartych Ogrodów w przestrzeń publiczną miasta-ogrodu. Analizy wykonano przede wszystkim na podstawie przestrzeni miasta-ogrodu Milanówek, z wyszczególnieniem trzech przestrzeni publicznych. W tym celu po pierwsze przestudiowano literaturę i ikonografię dotyczącą historii Otwartych Ogrodów oraz metodą obserwacji fenomenologicznej, wywiadu otwartego i badań uczestniczących określono funkcjonowanie festiwalu Otwartych Ogrodów oraz samego miasta-ogrodu. Następnie za pomocą tych samych narzędzi podjęto badania dotyczące samej potrzeby utworzenia takiego zespołu przestrzeni publicznych w Milanówku, z której wyniknęło, że wielu mieszkańców i odwiedzających miasto-ogród w czasie festiwalu było zainteresowanych taką ideą. Kolejnym krokiem był wybór lokalizacji przestrzeni do opracowania koncepcji oraz identyfikacja ich stanu istniejącego za pomocą narzędzia poznawczego „Genius loci”. Miejsca wybrano w taki sposób, by tworzyły ciąg spacerowy, nie były bardzo oddalone od centrum i dawały możliwości wystawiennicze.

Wynikiem działań było opracowanie koncepcji oraz rozpisanie konkretnego scenariusza wydarzeń, który rozgrywałby się w danych przestrzeniach publicznych. Zaproponowano mebel miejski - siedzisko wielofunkcyjne z oświetleniem, nadając w ten sposób spójny charakter wyróżnionym przestrzeniom. Przestrzenie połączono ścieżką pieszo-rowerową o edukacyjnym charakterze.

Słowa kluczowe

miasto-ogród, festiwal otwartych ogrodów, Milanówek, przestrzeń publiczna

Wstęp

Festiwal Otwartych Ogrodów to przeprowadzane corocznie wydarzenie. Mieszkańcy miast-ogrodów zapraszają na swoje posesje, gdzie wystawiają prace, przeprowadzają warsztaty, organizują występy. Większość wydarzeń rozgrywa się w przestrzeni prywatnej. Pojawia się pytanie czy istnieje potrzeba wprowadzenia festiwalu głębiej w przestrzeń publiczną. Nie każdy mieszkaniec posiada własny ogród, a zainteresowanie festiwalem wzrasta z roku na rok. Cele festiwalu to promowanie miasta, jego rewitalizacja, angażowanie mieszkańców w życie miejscowości. Dlatego zdecydowano się zbadać dane zagadnienie i zaproponować adekwatne rozwiązania.

W pracy podjęto próbę opracowania koncepcji wprowadzenia festiwalu Otwartych Ogrodów w przestrzeń publiczną miasta-ogrodu. Działano przede wszystkim na podstawie miasta-ogrodu Milanówek, z wyszczególnieniem trzech przestrzeni publicznych, na terenie których wprowadzane będą idee koncepcji, jednak pomysły wykreowane w pracy mogą być również zastosowane w innych miastach. Wybrane przestrzenie należy zagospodarować tak by program łączył funkcje festiwalowe z codziennymi.

Metody i materiały

Badania objęły swoim zakresem merytorycznym Milanówek oraz w mniejszym stopniu podobne miasta-ogrody, przede wszystkim Podkowę Leśną.

Pierwszym problem badawczym było funkcjonowanie festiwalu Otwarte Ogrody w Milanówku i innych miastach-ogrodach oraz samo funkcjonowanie miasta-ogrodu. Przystudiowano dostępną literaturę i ikonografię (artykuły, książki, dokumentacja fotograficzna, istniejące prace naukowe), przeprowadzono również badania terenowe i obserwacje uczestniczące.

Następnie za pomocą tych samych narzędzi oraz metodą wywiadu otwartego i obserwacji fenomenologicznej zbadano samą potrzebę utworzenia takiego zespołu przestrzeni publicznych w Milanówku.

Ostatnim krokiem było wybranie trzech przestrzeni publicznych do wprowadzenia idei projektowych oraz zbadanie ich w kategoriach Genius loci (Królikowski, Rylke, 2010). Te przestrzenie to: „Starodęby” przy ulicy Mickiewicza, „Patyki” przy wiadukcie w Milanówku oraz „Dołek” przy ulicy Fiderkiewicza.

Wyniki analiz

Po pierwsze dokładnie przebadano funkcjonowanie festiwalu Otwartych Ogrodów w mieście-ogrodzie Milanówek i poza nim. Najważniejsze cele projektu to promowanie zrównoważonego rozwoju miast i społeczności poprzez rewitalizację (zarówno dotyczącą obiektów, jak i angażowania społeczności w rozwój kulturalny miasta) oraz wykorzystanie lokalnych zasobów naturalnych i kulturalnych. Festiwal istnieje od 2005 roku. Jego twórczynią jest Magdalena Prosińska, która zapoczątkowała wydarzenie w mieście-ogrodzie Podkowa Leśna. Następnie w 2006 roku festiwal odbył się w sąsiednim Milanówku (Str. internetowa 1, 20.12.14.). Od tej pory do festiwalu przystąpiły kolejne miasta-ogrody, a jego program i popularność znacznie się zwiększyły.

Ryc. 1 Rodzaje działalności podczas Festiwalu Otwartych Ogrodów

W trakcie obserwacji uczestniczących, który trwają od kilku lat wyłoniono kilka podstaw programowych towarzyszących festiwalowi: występy artystyczne, wystawienie sztuki, warsztaty, reklamowanie i sprzedaż produktów oraz wycieczki rowerowe i przejażdżki dorożką.

Kolejnym etapem było zbadanie funkcjonowania i historii samego miasta- ogrodu Milanówek. Jest to działanie konieczne, by prawidłowo zaplanować scenariusz wydarzeń dla wybranych przestrzeni publicznych w mieście. Milanówek zaczął funkcjonować za sprawą Michała Lasockiego od 1899 r. jako miejscowość letniskowa. Prawa miejskie otrzymał w 1951 r. Ważnym wydarzeniem w historii Milanówka była II wojna światowa. Ze względu na wielu uciekinierów z Warszawy w milanowskich willech utworzono mnóstwo szpitali polowych, a społeczność zaangażowała się w działalność charytatywną i pomoc poszkodowanym. Równie prężnie rozwijała się tutaj działalność konspiracyjna Armii Krajowej. Stąd komunikowano się ze sztabem dowodzącym w Londynie, przyjmowano zrzuć amunicji, prowadzono tajne nauczanie. Dzięki temu Milanówek zdobył przydomek „Małego Londynu”, a przez pewien czas po upadku Powstania Warszawskiego stanowił on nieformalną stolicę Polski - tutaj przebywały władze Polski Podziemnej, odbywały się narady polityczne, przebywał sztab i dowództwo Armii Krajowej (Stawarz, 1995). Warto tu również nadmienić o urnie z sercem Fryderyka Chopina, którą wywieziono z obleganej Warszawy i przechowywano na plebani Parafii św. Jadwigi od 09.09.1944 r. do 17.10.1945 r. (Żułkowska, 1998). Milanówek jest również szeroko znany z jedwabnictwa - tutaj produkowano świetnej jakości jedwab, który następnie był ręcznie malowany i sprzedawany na całym świecie.

Ważnym i kulminacyjnym punktem badań stało się znalezienie odpowiedzi na pytanie, czy w ogóle istnieje potrzeba wprowadzania festiwalu Otwartych Ogrodów głębiej w przestrzeń publiczną. W trakcie badań odkryto, że częściowo już się to dzieje - otwarcie i zamknięcie festiwalu to dostępne dla szerszej publiczności występy artystyczne, organizowany jest również wspólny przejazd rowerowy po Milanówku. Pozostała część programu lokalizowana jest w prywatnych ogrodach. Jednak część osób nieposiadająca własnych ogrodów zmuszona jest wystawiać swoje prace na płotach czy trawnikach. Nie zawsze jest to wygodne - na przykład w tym roku (2014) wystawianie prac takim osobom uniemożliwił deszcz. Dodatkowy problem stanowi mało atrakcyjna sala, w której odbywają się występy inauguracyjne. Kolejnym powodem do wprowadzania festiwalu w przestrzeń publiczną jest spełnienie założeń festiwalu Otwartych Ogrodów, czyli promocja miasta oraz szeroko rozumiana rewitalizacja. Festiwal może stać się doskonałym narzędziem do poprawy jakości przestrzeni publicznej poprzez rewitalizację przestrzeni zaniedbanych i tzw. miejsc zapomnianych oraz zaangażowanie społeczności lokalnej w współtworzenie wydarzenia i wspólne kreowanie wizerunku miasta.

Ostatnim krokiem badań było wybranie lokalizacji przestrzeni publicznych dla realizacji programu festiwalowego oraz identyfikacja ich stanu istniejącego w kategoriach *genius loci*. Przy wyborze lokalizacji kierowano się wartościami przestrzennymi - odmiennością i komplementarnością tych miejsc.

Pierwszy z wybranych terenów to niewielki zieleniec „Starodęby” przy ulicy Mickiewicza. Znakiem rozpoznawczym tego miejsca są stare, potężne, pomnikowe dęby, któ-

rych konary tworzą strop rozpięty nad murową. Miejsce daje wrażenie ponadczasowości, wiekowości, potęgi natury. Zieleniec nie został wyposażony w meble i urządzenia parkowe. Brakuje ławek, oświetlenia, a przez jego środek przebiega jedynie wydeptana przez ludzi ścieżka. W tym miejscu często przebywają bawiące się dzieci, grają w piłkę czy bule. Można również spotkać plenerowych artystów, malujących swoje dzieła.

Druga wybrana przestrzeń publiczna to tzw. „Patyki” czyli niewielkie zadrzewienie w centrum miasta - zupełnie niezagospodarowane i zapomniane. Drzewa rosną tu dosyć gęsto, światło nie dociera do runa, które jest bardzo ubogie. Duży problem stanowi podszyt, który rozwija się w szybkim tempie i bez żadnej kontroli. Wszystko to czyni to miejsce tajemniczym, ale również niebezpiecznym - w rozrośniętych krzakach kryją się panowie spożywający napoje wysokokowe oraz zbuntowana młodzież. Ostatni teren to zieleniec „Dołek”. Jest jedyną z dobrze wyposażonych przestrzeni, posiadającą rozbudowany program. Na terenie opracowania znajduje się boisko do koszykówki z dodatkowo poustawianymi przez fanów deskorolki przeszkodami, plac zabaw, zegar słoneczny, ławki stylizowane na amfiteatr. Znajduje się tam również obniżenie terenu, w którym niegdyś położone było boisko do siatkówki, natomiast teraz ukształtował się w nim naturalnie mały zbiornik wodny. Użytkownicy to przede wszystkim rodzice z dziećmi korzystający z placu zabaw, młodzież korzystająca z boiska do koszykówki, deskorolkarze oraz spacerowicze. Zimą rodziny przychodzą z dziećmi by mogły pojeżdżać na sankach po skarpach zagłębienia. W trakcie Festiwalu Otwartych Ogrodów właśnie w tym miejscu artyści rozkładają swoje prace - ci, którzy nie posiadają własnych ogrodów. Szczególnego uroku miejsce nabiera nocą, kiedy kule światła odbijają się w lustrze wody. Zbiornik przyciąga również zwierzętazadomowiły się na nim kaczki.

Wytyczne:

- funkcjonowanie festiwalu Otwartych Ogrodów w Milanówku i poza nim (historia, cele, przebieg): rewitalizacja przestrzeni publicznych poprzez proponowany projekt, angażowanie społeczności lokalnej, wykorzystywanie lokalnych zasobów i atrakcji, promowanie miasta poprzez projekt, projektowanie przestrzeni publicznych by możliwe było wprowadzanie w nich wyodrębnionych w badaniach funkcji festiwalowych;
- zbadanie funkcjonowania i historii samego miasta- ogrodu Milanówek: uwzględnienie w projekcie ważnych dla miasta wydarzeń, podkreślenie walorów Milanówka, przybliżenie mieszkańcom historii miasta;
- znalezienie odpowiedzi na pytanie, czy w ogóle istnieje potrzeba wprowadzania festiwalu otwartych ogrodów w przestrzeń publiczną: wyjście z funkcjami poza prywatne ogrody, przenikanie tkanki prywatnej z publiczną, program dla szerszej publiczności, stworzenie możliwości wystawiania prac dla osób nie posiadających własnych ogrodów, stworzenie bardziej reprezentacyjnego miejsca dla występow;
- wybranie lokalizacji przestrzeni publicznych dla realizacji programu festiwalowego oraz identyfikacja stanu istniejącego w kategoriach *genius loci*: wybór miejsc jednocześnie odmiennych i komplementarnych, zagospodarowanie

miejsz zgodnie z ich charakterem, stworzenie scenariuszy wydarzeń projektowych, wybranie dla każdego z miejsc wiodącej funkcji festiwalowej, stworzyć wrażenie integralności między przestrzeniami miejskimi.

Koncepcja zespołu przestrzeni publicznych

W trakcie analiz wybrano 3 przestrzenie publiczne. Każdą z nich zaprojektowano w sposób odmienny – wybrano dla nich różne funkcje wiodące podczas festiwalu Otwartych Ogrodów. Zdecydowano się na działania mało agresywne i nie obciążające nadmiernie budżetu miasta, a jednak znacznie poprawiające wizerunek, użyteczność i atrakcyjność wybranych przestrzeni. Są to przede wszystkim korekty nasadzeń i przebiegu ścieżek, wprowadzenie spójnej infrastruktury użytkowej (oświetlenie, śmietniki, ławki) oraz nisko- budżetowe rozwiązania związane z Festiwałem Otwartych Ogrodów.

„Starodębny” przy ulicy Mickiewicza: funkcja wiodąca – integracja

Działalność: warsztaty, konkursy sportowe, początek trasy rowerowej przebiegającej przez Milanówek, zakątek dla dzieci - malowanie twarzy, warsztaty, gry i zabawy, czytanie książek.

Ogród tymczasowy – konkurs wśród mieszkańców na najlepszy pomysł zagospodarowania, wspólne urządzenie ogrodu, otwarcie na festiwal

„Pałyki” przy wiadukcie: funkcja wiodąca – wystawiennictwo

Rozpięcie lin między drzewami, na których zawiesić będzie można prace, rozstawianie rzeźb, korekta dróg i nasadzeń, ciekawa gra oświetleniem

„Dołek” przy ulicy Fiderkiewicza: funkcja wiodąca – występy

Największe zainwestowanie pieniężne, stworzenie sceny na wodzie, rewitalizacja amfiteatru, występy dla szerszej publiczności, stragany żywieniowe (napoje, wata cukrowa itp.) i wystawiennicze (rękodzieło)

Pomimo odmienności wybranych przestrzeni istnieje potrzeba integrowania ich, by tworzyły spójną całość. Aby powiązać dane przestrzenie publiczne ze sobą nawzajem zdecydowano się na kilka rozwiązań.

Po pierwsze w każdej z wybranych przestrzeni pojawi się podobny mebel miejski, czyli specjalnie do tego celu zaprojektowane siedzisko wielofunkcyjne z oświetleniem. Ma ono postać wstęgi wijącej się to tu, to tam, pojawiającej się i zanikającej pośród roślinności, przenikającej przez każdą z wybranych przestrzeni, a także mogącej pojawić się w innych miejscach w mieście.

Drugim zabiegiem jest przybliżenie mieszkańcom historii Milanówka – na wstęgowatej instalacji pojawią się różne ciekawostki dotyczące miasta. Zdecydowano się na następujące aspekty: początki Milanówka – letnisko, podkreślenie bohaterstwa mieszkańców podczas II Wojny Światowej, „Milanówek - Mały Londyn”, serce Szopena w parafii św. Jadwigi, jedwabnictwo, struktura miasta – ogrodu, sylwetki i prace działających tu artystów.

Najbardziej doraźnym zabiegiem połączenia wybranych przestrzeni będzie przeprowadzenie trasy wycieczki rowerowej przez każdą z nich. Po drodze na rowerzystów czekać będą różnorodne atrakcje, jak zawody sportowe, podziwianie prac, konkursy na scenie.

Ostatni zabieg to próba większego zaangażowania mieszkańców w życie Milanówka. Każda z przestrzeni będzie miała na celu ściągnięcie jak największej ilości mieszkańców, ich integrację, wspólne działanie zarówno podczas festiwalu, jak i przed i po nim. Wspólne projektowanie ogrodu tymczasowego, a potem jego organizacja, rozwieszanie i sprzątanie prac, konkursy sportowe, wystąpienia na scenach czy pikniki, niejako wymuszają na mieszkańcach współpracę, zintegrują ich, zachęcają do odkrywania tajemnic ich pięknego miasta i angażowania się w jego sprawy. Dzięki temu najważniejszy cel Festiwalu zostanie osiągnięty – mieszkańcy będą utożsamiać się ze swoim miastem i doskonale je promować.

Podsumowanie

Celem pracy była próba wprowadzenia festiwalu Otwartych Ogrodów w przestrzeń publiczną. W trakcie badań okazało się, że jest to zabieg potrzebny i może przynieść ze sobą wiele pozytywnych następstw, jak rewitalizacja przestrzeni publicznych i integracja mieszkańców. Wykazano, że można to zrobić bez ogromnych nakładów pieniężnych, przy jednoczesnej znacznej poprawie jakości wybranych przestrzeni publicznych. Działano na przykładzie Milanówka, jednak postępując według podobnego schematu, można postąpić podobnie również z innymi miastami – ogrodami, w których odbywają się festiwale i sprawić, że ich atrakcyjność znacznie wzrośnie.

Bibliografia

Królikowski J., 2006: Interpretacje krajobrazów, Wyd. SGGW, Warszawa
Królikowski J., Rylke J., 2010: Społeczno-kulturowe podstawy gospodarowania przestrzenią
Stawarz A., 1995: Zarys dziejów Milanówka, Wyd. AULA, Podkowa Leśna
Żułkowska Z., 1998: Parafia św. Jadwigi w Milanówku, Wyd. AULA, Podkowa Leśna
Strona internetowa 1: <http://www.otwarteogrody.pl/>, (20.12.2014)